

L'ESCOLA DEL POBLE

Història de l'Escola a Bellreguard

Miquel Escrivà Gregori
Joan A. Torres Cremades

Curs 1953-54.

Edita: ----- Edicions Tivoli
----- Ajuntament de Bellreguard
Director ----- Javier Aura
Coordinació ----- Miquel Escrivà Gregori
----- Joan A. Torres Cremades
© De les fotografies ----- D. Muñoz & M. Escrivà
Autor dels textos ----- Miquel Escrivà Gregori
Assesor Lingüístic ----- Joan Enric Pellicer Borràs
Disseny / Maquetació ----- Iván Guerola, Elena Guerola
Retoc digital

Impressió ----- Gráficas Bormac
Depòsit legal -----
ISBN-13 ----- 978-84-612-5945-8

Fet en Alcoi

Cap part d’aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l’autorització prèvia i escrita de l’editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si se n’esmenta la procedència.

ÍNDEX.

INTRODUCCIÓ _____ 5 pág.

SEGLE XIX. _____ 7 pág.

SEGLE XX. _____ 19 pág.

- DE L'INICI DEL SEGLE FINS LA CONSTRUCCIÓ DE LES ESCOLES __ 19 pág.
- LA JUNTA LOCAL DE PRIMERA ENZAÑANZA _____ 22 pág.
- LA CONSTRUCCIÓ DE LES ESCOLES _____ 23 pág.
- AMPLIACIÓ DE L'ESCOLA AMB NOVES CLASSES. _____ 26 pág.
- EL CALENDARI ESCOLAR _____ 28 pág.
- RELACIÓ DE MESTRES QUE DURANT AQUEST PERÍODE
VAN ESTAR DESTINATS A BELLREGUARD. _____ 28 pág.
- II REPUBLICA I GUERRA CIVIL _____ 33 pág.
- DEPURACIÓ DEL FRONT POPULAR _____ 34 pág.
- LA GUERRA CIVIL _____ 36 pág.
- L'ESCOLA FRANQUISTA _____ 36 pág.
- LA DEPURACIÓ FRANQUISTA _____ 36 pág.
- LA POST GUERRA _____ 47 pág.
- CONSTRUCCIÓ DE LES VIVENDES PER ALS MESTRES _____ 47 pág.
- AMPLIACIÓ DEL GRUP ESCOLAR _____ 57 pág.
- ALTRES MESTRES 1944 – 1959 _____ 58 pág.
- LA LLEI GENERAL D'EDUCACIÓ DE 1970 _____ 77 pág.

BIBLIOGRAFIA _____ 87 pág.

AGRAÏMENTS _____ 89 pág.

LES MEMÒRIES PEDAGÒGIQUES _____ 90 pág.

INTRODUCCIÓ.

Amb aquest treball volem contribuir a donar a conèixer aspectes de la història local i, el que ara teniu a les mans creiem que despertarà el vostre interès, ja que la institució escolar a tots ens ha acollit, tots li devem l'inici de la nostra formació.

Bellreguard va ser un dels primers pobles del nostre entorn que va tindre escoles. En 1823, quan encara no era obligat tenir i mantenir escoles en els pobles menuts, l'Ajuntament de Bellreguard va habilitar un lloc per a escoles i dels seus pressupostos pagava a un mestre i una mestra. El veïns, ben aviat, van comprendre la necessitat d'enviar els seus fills i les seues filles a l'escola, tant és així que abans de l'obligatorietat de tenir escola, amb la llei Moyano (1857), l'Ajuntament va habilitar, en 1840, un espai nou i més gran, en l'últim pis de l'edifici municipal, per a poder acollir els xiquets que anaven a escola.

El municipi constantment anirà esforçant-se per tal de trobar llocs adequats com a establiments escolars, sempre intentant donar resposta a les instruccions que els diversos inspectors d'educació aconsellen i demanen a la Junta Local d'Ensenyament Primari, les indicacions dels mestres i les necessitats dels veïns.

Aquest esforç es va veure culminat en 1926 amb la construcció del centre escolar que, segons la premsa de l'època, era el millor de la comarca.

Però un escola, la tasca escolar, no és possible sense la dedicació vocacional, l'abnegació i el treball silenciós dels i de les mestres. Aquestos professionals són els que prestigien la institució escolar. La lectura de les actes i memòries de cada curs ens ha ajudat a entendre la tenacitat amb que treballaven i la importància de la seua feina en el desenvolupament intel·lectual dels bellreguardins. Us imagineu quins esforços haurien de

fer per a traure de l'analfabetisme a 110 xiquets, entre les edats de 6 a 9 anys, en un espai de 40 m² ?

Si Bellreguard estima l'escola, si entre els seus veïns hi ha avui tants professionals de l'ensenyament, no creieu que algun pes haurà tingut la història escolar del poble?

El nostre és un poble menut i tradicionalment els seus habitants vivien de l'agricultura, la immensa majoria eren jornalers i, ben prompte, se'n van adonar que la manca de riquesa material sols es podia suplir per l'estudi. Amb la preparació aconseguida a l'escola i l'interès de les famílies que envien els seus fills a seguir estudis a Gandia, centres religiosos, a València, la nostra població es va convertir en un dels primers llocs on, pràcticament, totes les famílies han procurat estudis mitjans o superiors a alguns dels seus fills/filles.

Per a la realització del nostre treball no sols hem consultat nombrosos arxius d'on hem aconseguit les dades que mostrem, sinó que hem raonat amb el veïnat i els hem fet regirar les caixes de fotografies familiars. Aquest llibre és, també, un àlbum fotogràfic escolar. Aquell àlbum de fotos que hem desitjat i no tenim. Un àlbum que recull la història de l'escola fent presents els grups escolars de diferents èpoques amb els seus mestres.

Amb aquesta obra volem retre homenatge als mestres, tant als que han passat pe l'Escola del Poble, com als fills de Bellreguard dedicats a aquesta professió.

Desitgem que desperte el vostre interès i que siga l'inici d'una nova obra més completa. Que el gaudiu i gràcies a tots els que heu col·laborat.

DIPUTACION PROVINCIAL DE VALENCIA

Código

Signature H. A.

Expediente núm. 6452

AÑO 1823

SECCION

SUBSECCION

SERIE

PUEBLO

PARTIDO JUDICIAL

BELLREGUARD

REGESTA

Seccion Segunda.

De instruccion Publica.

Por la Dotacion del Maestro de primera en señans

ra con arreglo a la Escala acordada por la Diputacion

8.00

Por la Dotacion de la Maestra de Niños segun

la misma Escala ~ ~ ~ ~ ~

5.00

SEGLE XIX.

No tenim notícies documentades del que passava a Bellreguard durant els segles XVII i XVIII en el camp de l’ensenyament. Ben segur que en pobles menuts com el nostre no devia haver ni escoles ni mestres i que, per tant, l’analfabetisme hi devia ser pràcticament total.

Després de l’expulsió dels moriscs el’any 1609 es va produir la repoblació amb gent humil i pobra. L’any 1625, segurament, sols hi devien saber llegir i escriure el rector, mossén Vicent Dajés; el metge, Pere March i el batle, Antonio Castillo.

Cal tenir present que pràcticament només hi havia una via d’accés al món de les lletres i de la cultura: l’ingrés en un noviciat d’alguna orde religiosa. Per aquesta raó, pensem si hi caldria afegir el cas del nostre paisà Bernardino Costa, religiós franciscà que tenim documentat com a membre del convent del Pi, a la ciutat d’Oliva l’any 1671.

En canvi, durant el segle XVIII són molts els fills de Bellreguard que ingressen en distintes ordenes religioses: franciscans, dominicans, cistersencs o bé segueixen l’ordre secular. Aquest és cas del bellreguardí Gerard Castillo, que va ser abat del monestir de la Valldigna. És en aquest ambient on comencen a aprendre, almenys a llegir i a firmar, un reduït nombre de persones, els més adinerats i probablement algun que altre familiar de sacerdot o religiós.

En el segle XIX la preocupació per l’extensió i obligatorietat de l’ensenyança va ser una constant. Ja la constitució de Cadis de 1812 hi havia disposat

la universalitat de la primera ensenyança i establí la creació d’Escoles de primeres lletres a tots els pobles. En concret, el títol IX de la constitució gaditana està dedicat a la Instrucció Pública on es mana que en tots els pobles de la monarquia s’òbriga una escola per a ensenyar a llegir, escriure i comptar, alhora que també s’hi assenyala que els alumnes han d’aprendre la veritat cristiana del catecisme i un resum de les obligacions civils.

En els anys que van des de la Constitució de 1812 fins a la promulgació de la Llei Moyano en 1857, se succeeixen diverses normes importants em l’àmbit que ens ocupa, com és el cas de l’informe Quintana (1813), on es diu que la nova situació de la nació que ha recobrat la seua sobirania exigeix que s’organitze una instrucció igual i completa, universal, uniforme, pública, gratuïta i lliure, i que aquesta ha d’impartir-se en castellà. S’hi disposava que hi haguera una escola primària per cada cinc-cents veïns, o una en cada localitat, si el poble la podia sostindre. En l’informe Quintana s’assenyalaven els continguts que s’havia d’impartir a cada escola: llegir amb sentit, escriure amb claredat i bona ortografia, dominar unes regles elementals d’aritmètica, conèixer dogmes de la religió i màximes de bona criança, i també els principals drets i obligacions d’un ciutadà.

L’any 1821 es publica el *Reglamento de Instrucción Pública*, que no és altra cosa que la redacció en forma de llei de l’informe Quintana. En el *Reglamento* es dona caràcter legal a un sistema educatiu dividit en primera, segona i tercera ensenyança. Igualment, aquesta normativa sancionava la

divisió de la instrucció en pública i privada, i determinava la gratuïtat de l'ensenyança pública.

Posteriorment, amb l'anomenat Pla del Duc de Rivas de 1836, es van regular els tres graus d'ensenyança: la instrucció primària, que comprenia la primària elemental i la superior, la instrucció secundària, dividida al seu torn en elemental i superior; i la instrucció superior, a la qual corresponien els ensenyaments de les facultats, les escoles especials i els estudis d'erudició, respectivament.

Després de l'aprovació de la Constitució de 1837 va haver-hi intents de desenvolupar normativament els preceptes constitucionals, però la sublevació d'Esparter en va impossibilitar l'aplicació corresponent.

L'any 1843, amb la majoria d'edat d'Isabel II, s'obri un període nou en la història d'Espanya que dura fins a 1854: és l'anomenada «dècada moderada». A partir de llavors serà la Constitució de 1843, de marcat caràcter liberal moderat, el marc legislatiu en que s'incardinen les diverses lleis i decrets. En el terreny educatiu, l'any 1845 s'aprovà el *Plan General de Estudios* (conegut com a Pla Pidal). En aquest programa es renuncia a una educació universal i gratuïta en tots els graus i s'estableixen les bases per a la primera definició del sistema educatiu contemporani, que es materialitzarà amb la promulgació de la Llei Moyano, de 1857.

Però els encarregats de dur a terme la tasca educativa eren els ajuntaments, i sobre els seus exíguis pressupostos requeia en exclusiva la paga del mestre i la dotació de les escoles. És en aquest moment quan trobem una disposició pressupostària dedicada a l'ensenyament municipal en les actes de l'Ajuntament de Bellreguard. Es tracta de la assignació més antiga localitzada fins ara. Està firmada per l'Alcalde constitucional Thomàs Castillo i pel Regidor Síndic Miguel Borràs i certificada pel secretari Blas Vercher. Es tracta dels pressupostos presentats en l'efímera Diputació Provincial de Xàtiva, que només va existir durant el bienni 1822-23, per a la seua aprovació, i és la primera constatació de l'existència de la que segurament va ser la primera escola al nostre poble. En la secció segona del dit document, en l'apartat que tracta de la instrucció pública diu: “Por la dotación

del Maestro de Pimera enseñanza con arreglo a la escala acordada por la Diputación 800 rv. Por la dotación a la Maestra de niñas según la misma escala 500 rv.”

Durant tot el segle roman la idea que a l'Estat no li competeix l'ensenyament elemental, sinó que aquest es responsabilitza només de l'ensenyança mitjana i superior, a la qual, de fet, només podia accedir una proporció ínfima de població.

Per a vigilar el compliment dels objectius educatius en cada població es van crear, amb caràcter obligatori, les Junes locals d'Instrucció Pública que estudiaven les ordres relacionades amb l'ensenyança, controlaven el nomenament de professors i examinaven als alumnes.

A pesar d'aquestes encertades disposicions i bones intencions, l'analfabetisme estava extraordinàriament estès, fins al punt d'arribar a unes cotes regionals que encara l'any 1880 abastaven el 87% de la població. Aquesta xifra, no es pot explicar només per les mancances de mitjans oficials, sinó també —i molt— per la falta de demanda cultural i el nul interès per la instrucció que caracteritzava la població del moment. El llaurador no solia veure cap avantatge en el fet d'aprendre a llegir i a escriure. Per a l'habitant del camp o l'horta el seu àmbit vital acabava en la línia de l'horitzó, en les seues terres i en sa casa i el món exterior li resultava hostil o almenys difícil de comprendre.

Els coneixements que havien de ser transmesos en les escoles masculines es limitaven a la lectura, l'escriptura, el càlcul (com a màxim les quatre “regles” bàsiques: sumar, restar, multiplicar i dividir) i el catecisme; també s'hi incloïen uns rudiments d'Història sagrada, Geografia i de uns mínims coneixements de tècniques agrícoles. En el cas de les xiquetes tenia gran importància l'aprenentatge de “labors de casa”. (No gratuïtament se l'anomenava *costura*).

Ja hem assenyalat que Bellreguard era un dels pocs pobles de la Safor que tenia escola, de manera que s'anticipà a les disposicions del *Reglamento de las escuelas públicas de instrucción primària elemental*, de l'any 1838, en què s'obligava els pobles amb mes de 400 habitants a tindre una escola a càrrec del pressupost municipal.

Pel que fa a les instal·lacions, Bellreguard, a pesar dels esforços de les successives corporacions, no va disposar de tindre locals escolars pròpiament dits fins l'any 1926, i fins aquell moment les escoles s'ubicaven en cases llogades per l'Ajuntament.

Segons una acta --que es troba en el registre de Gandia-- davant del notari d'aquella població, Juan Bautista Pastor, de data 12 de novembre de

zos ordinarios. POBL. 236 vec. 1,120 alm. RIQUEZA IMP. 345,523 rs.

BELLREGUART: l. con ayunt. de la prov., aud. terr., e. g. y dióce. de Valencia (9 leg.), part. jud. de Gandia (1/2): SIT. en el centro de una grande llanura llamada *Pla de la Llaguna* (V.) a 1/2 leg. del mar, combatido principalmente por los vientos del E. y O., gozando de un clima templado y bastante sano, pues solo se padecen algunas calenturas intermitentes é inflamaciones. Tiene 256 casas, la del ayunt. en cuyo piso bajo está la cárcel, una escuela de primera educacion á donde concurren 60 niños, estando dotado el maestro con 1,850 rs., otra de niñas con 45 de asistencia y 800 rs. de dotacion, y una parr. (San Miguel) servida por un cura de provision ordinaria. Los vec. se sirven para su surtido de las aguas de algunos pozos, que son bastante saludables. El ríam. confina por N. con Gandia (1/4 de hora.); E. el mar (1/2); S. Palmira y Alqueria de la Condesa (400 pasos), y O. Almoyues (1,000). El terreno como hemos dicho es llano, y generalmente fértil, encontrándose algunas plantaciones de moreras y árboles frutales. A los 500 pasos del pueblo pasa el camino carretero que conduce desde Denia á Valencia, y tiene ademas otros de herradura que sirven para la comunicacion con los demas pueblos. La correspondencia se recibe de Gandia por medio de balijero 3 veces á la semana. PROD. trigo, maiz, seda y toda clase de frutos y ho.ralizas: POBL. 256 vec. 1272 alm. CAP. PROD. 2,544,360 rs.: IMP. 98,755. CONTR. 19,849 con 30 mrs.: el PRESUPUESTO MUNICIPAL asciende á 7,000 rs. y se cubre con arbitrios y reparto vecinal.

BELLUS: l. con ayunt. de la prov. y dióce. de Tarragona (7 leg.), part. jud. de Mombanch (2 1/2), aud. terr. y e. g. de Barcelona (16 1/2): SIT. en terreno montañoso á la libre influencia de los vientos con clima sano: tiene 18 casas, una igl. parr. y una fuente de buenas aguas para el surtido del vecindario. Confina el ríam. con los de cuatadilla, Pasanant, Fores y Rocallaura estendiéndose 1/4 y 1/2 hora en estas direcciones. El terreno es áspero, escaso de aguas y mucha parte de rocas. Los caminos son locales y de herradura. El correo se recibe de Mombanch. PROD. trigo, legumbres; cria poco ganado y caza. POBL. 20 vec., 75 alm. CAP. PROD. 1,292,266 rs. IMP. 38,767.

BELLUS: l. con ayunt. de la prov., aud. terr., e. g. y dióce. de Valencia (9 leg.), part. jud. de Játiva (1): SIT. en lo mas profundo del valle de Albayda y raices meridionales de *Serragrosa*, en un pequeño llano rodeado de lomas mas ó menos grandes, combatido especialmente por los vientos del N. que bajan enfilados por la cortadura que ha formado el r. *Albayda*, los cuales no solo producen un clima bastante vário, sino que tambien son muy perjudiciales á la salud de los moradores, y aun á las mismas plantas y cosechas. Tiene sobre unas 44 CASAS de un solo piso que forman 3 calles y 2 plazas, cárcel

1842, l'alcalde constitucional Francisco Avargues, en nom de l'Ajuntament, feia constar el que segueix: *“Que dicha corporación con el objeto de poder edificar y construir una casa, cárcel y escuela, ha procedido a la venta en pública subasta de una casa de la pertenencia del Ayuntamiento que fue rematada en 1972 reales de vellón, por lo cual se formo el correspondiente expediente que se elevó a la Excelentísima Diputación que fue aprobada por la misma.” “ Y por lo tanto, venden a José Castillo Pellicer esa casa titulada la caseta del poble, en la calle San Roque lindando...”*

L'immoble venut per a fer front a despeses de la construcció del nou Ajuntament —on s'havien d'ubicar també les escoles-- es trobava on actualment hi ha la casa en número 3 del carrer de Sant Roc.

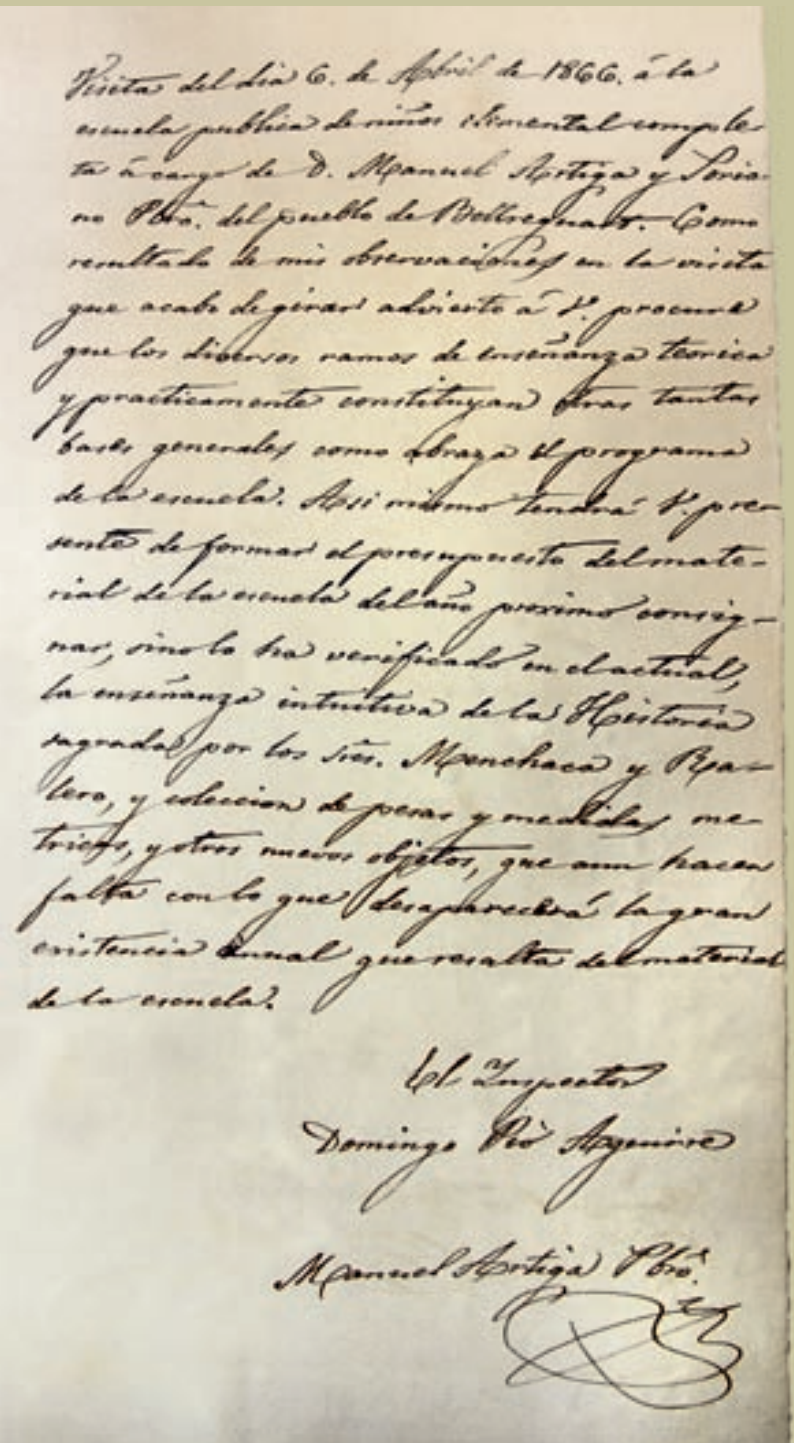
D'aquesta data i de la rapidesa amb la qual es van fer les obres per a dotar d'escola el poble, en deixa constància Pascual Madoz en el seu *Diccionario geográfico - estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*, publicat en 1846, quan diu: *“en el último piso de la casa Consistorial había una escuela de primera educación que concurrían 60 niños”*. Aquell segon pis habilitat per a escola va estar funcionant com a tal fins a l'any 1902, en què va ser traslladada a una casa llogada al carrer de Sant Miquel. Segons l'esmentat *Diccionario*, l'any 1846 el mestre cobrava, a càrrec del pressupost municipal, 1.850 reals de velló. Les matèries que impartia eren Lectura, Escriptura, Aritmètica (les quatre regles) i Doctrina Cristiana. La Mestra, de la seua banda, feia classe en un altre lloc , en el seu domicili, a 45 xiquetes i cobrava 800 reals de velló.

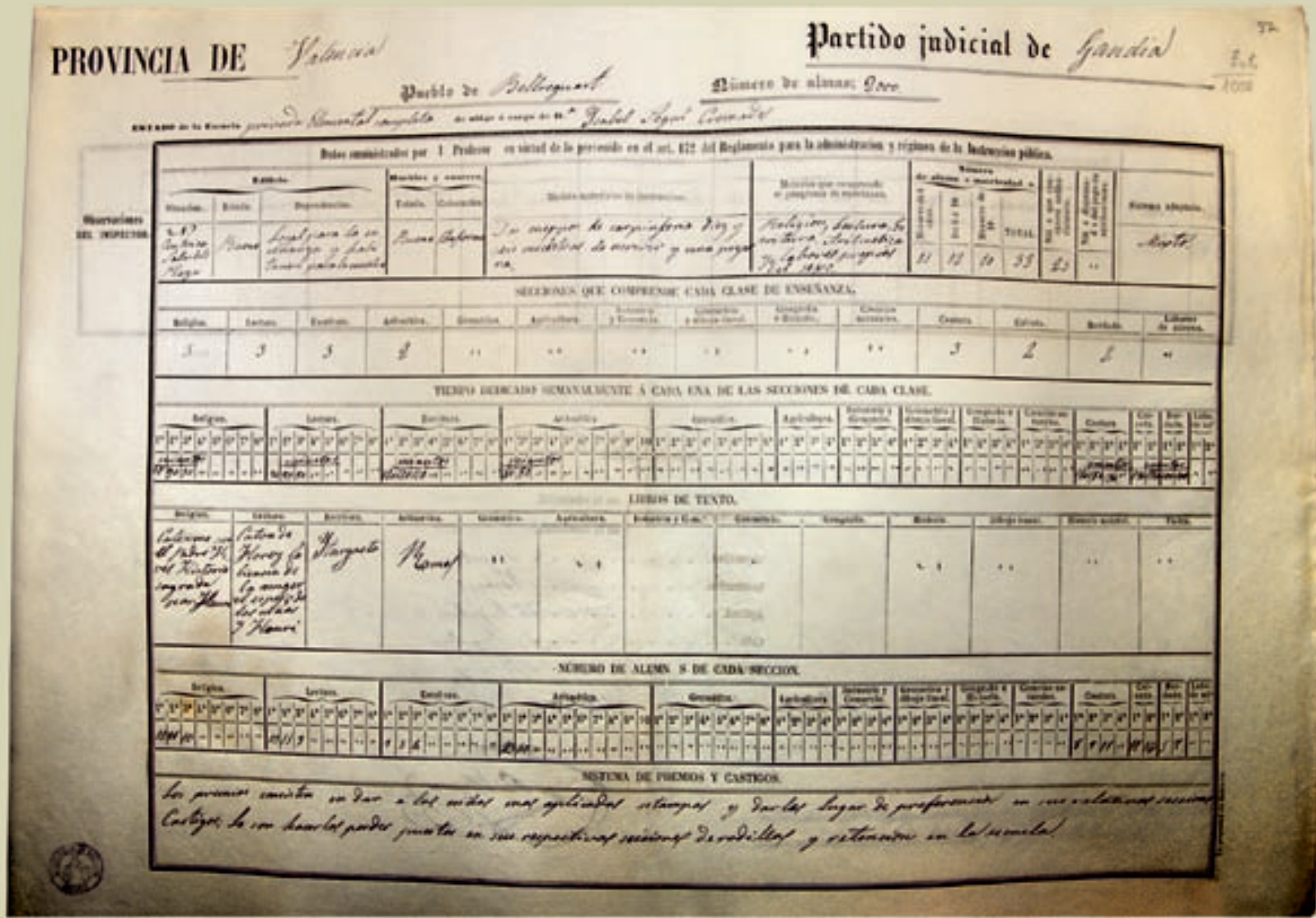
L'ajuntament en el segon pis del qual hi havia hagut l'escola va ser enderrocat a final de la II República, l'any 1935, per a la construcció d'un altre de nou, que va ser inaugurat l'any següent.

Tal com es desprén de les actes de les diverses visites de la Inspecció Educativa l'escola, ubicada en el segon pis de l'ajuntament, estava equipada amb bancs amb cossos de fusteria i tinters per als xiquets que escrivien i uns altres solts per als que no en sabien; pissarres individuals per a l'aritmètica, cent mostres per a l'escriptura --cal·ligrafiades en cartó, unes impreses i unes altres fetes pel mestre--, a més de cartells manuscrits col·locats en la paret en què es podien llegir els principals deures dels xiquets a l'escola, màximes morals, taules de multiplicació i descripcions de

1860. Actes de la Inspecció Educativa.

Acta de la Inspecció Educativa de l'any 1866.

pesos i mesures i del sistema mètric decimal. Cal recordar que implantació d'aquest últim sistema universal havia estat generalitzat l'any 1852 amb una orde ministerial.

El primer mestre de xiquets que va estrenar l'escola situada al segon pis de la Casa Consistorial construïda l'any 1844 sembla que va ser Francisco Pellicer Muñoz, primer professional d'ensenyança primària que apareix documentat en la història de Bellreguard.

Don Francisco va nèixer l'any 1791 i va morir el 1853, als 62 anys. Es va casar amb Mariana Alcaraz Roselló, no van tindre fills i va viure a la Plaça del Poble, núm. 3. A la seua mort el va substituir D. Manuel Artiga Soriano. Es tracta d'un mestre que sabem que vivia a la casa dels Aragonés, on actualment hi ha el domicili de Blai Ripollés, i que va morir l'any 1875.

Don Manuel Artiga Soriano, que havia seguit els estudis eclesiàstics, va ser nomenat rector de Bellreguard el dia 15 de juny de 1828; després, l'any 1839 va passar a ser vicari de la parròquia. Va morir a Bellreguard el dia 20 de juny de 1878.

Aquest prevere l'any 1854 va obtenir el títol elemental de mestre, i segons es desprén de les actes de la Inspecció Educativa --que es troben el l'Arxiu Històric de la Universitat de València--, ja exercia de mestre en el nostre poble des de 1853. En les actes de 1860, 1863 i 1866 de les respectives visites de la Inspecció Educativa realitzades per D. Domingo Pio Aguirre es fa constar que el mestre titular de la classe de xiquets era --encara-- Manuel Artiga Soriano.

L'escola de xics estava ubicada a la plaça del Poble, en l'últim pis de l'edifici de l'ajuntament; la de xiquetes es trobava --com hem indicat abans-- en la casa de la mestra.

La primera dona que tenim documentada en les actes de la Inspecció Educativa va ser Ana Maria Llinares Lloret. Aquesta mestra, casada, tenia el títol de mestra elemental des de 1847. Segons consta en les actes de la Inspecció Educativa realitzada per l'inspector D. Domingo Pio Aguirre en 1860, 1863 i 1866 era la mestra titular de l'escola elemental pública de xiquetes, i exercia a Bellreguard des de 1858. L'escola, i sa casa, estava al carrer de l'Ecce Homo, orientada al sud i en bon estat .

En els anys seixanta del segle XIX, tenim notícia que hi va haver una escola privada per a xiquetes. Isabel Seguí Cremades era la seua propietària i regent, i estava situada a la Plaça del Poble. D'aquesta mestra sabem que estava en possessió del títol elemental de magisteri des de l'any 1857, que vivia al carrer de Sant Roc núm. 61 i que quan es va retirar la mestra que cobrava a càrrec de l'ajuntament, va passar a ocupar la plaça oficial, de manera que va ser l'única ensenyant de xiquetes que va quedar al poble. De l'acta de la Inspecció Educativa de 1863 sabem que en la seua escola hi havia matriculades un total de 30 xiquetes, de les quals 12 eren menors de 6 anys, 14 estaven entre els 6 i els 10 anys i 4 eren majors de 10; també sabem que hi assistien amb regularitat 26 escolars. En l'acta de 1866 es fa constar que en la seua escola aquell any es van matricular 33 alumnes, de les quals 11 eren menors de 6 anys, 12 estaven entre els 6 i els 10 anys i 10 de més de 10; llavors eren 25 les xiquetes que assistien ordinàriament a classe. En les actes d'Inspecció posteriors no es fa cap referència a aquesta escola.

En el cens de 1860, que és el primer inventari complet en què apareixen tots els pobladors de Bellreguard, consta que al poble hi havia 1874 habitants; en el document en qüestió, es relaciona l'ofici de cada bellreguardí i es fa constar s'hi saben llegir i escriure. Hi trobem un mestre de xiquets, el prevere jubilat Manuel Artiga Soriano i dues mestres de xiquetes: Isabel Seguí Cremades i Ana María Llinares Lloret.

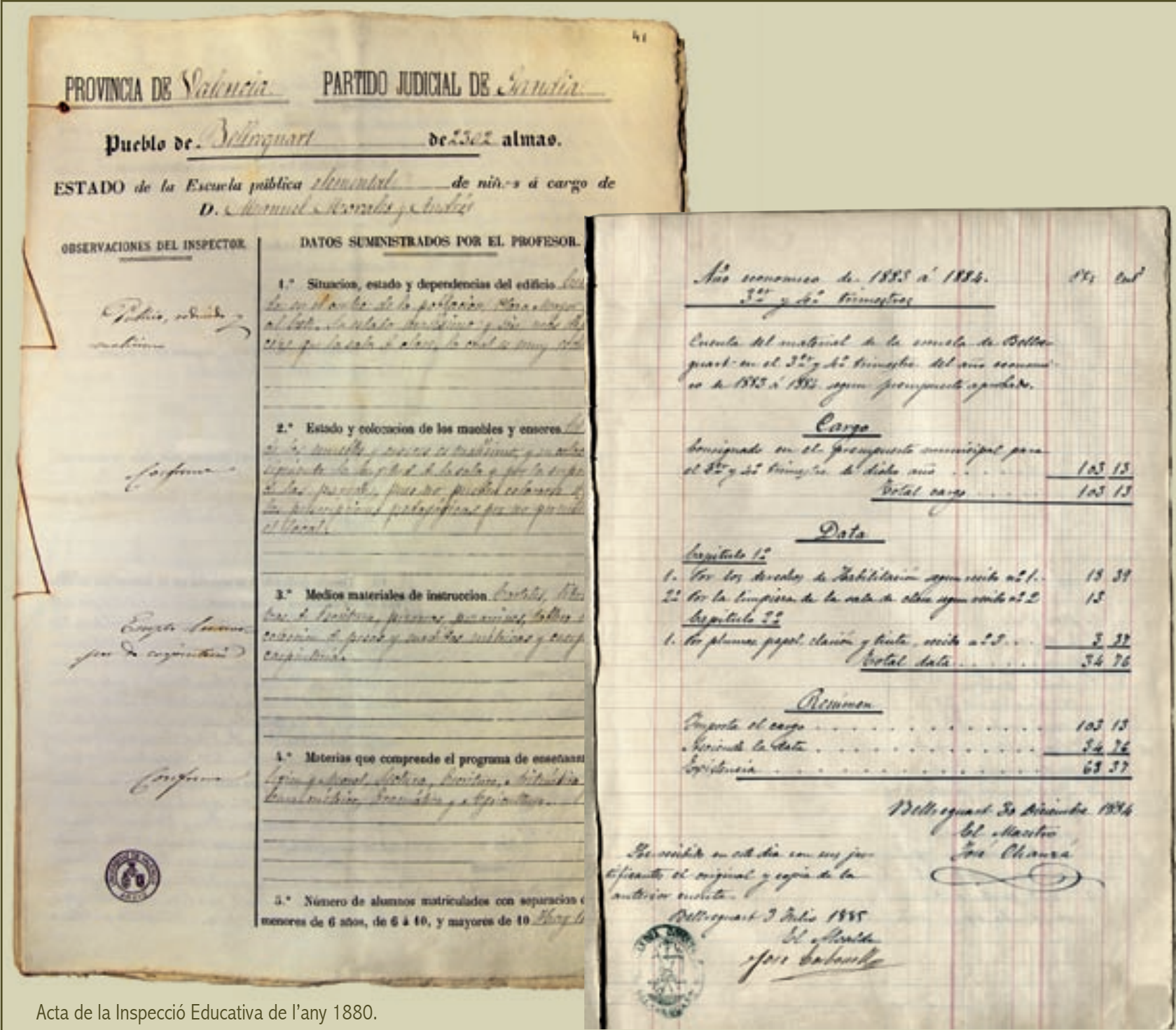
Si bé es veritat que en aquells moments el govern de la nació encara que no controlava ni finançava les escoles sí que se n'ocupava de certs aspectes bàsics, i de tant en tant donaven instruccions sobre el mètode de lectura més apropiat, o prohibien certs hàbits escolars, com és el cas d'una disposició de 1837, en què es vetava correcció mitjançant assots.

L'horari de classe era el següent:

Hivern: de 8 a 11 del matí. De 2 a 5 de la vesprada.

Estiu: de 7 a 10 del matí i de 3 a 6 de la vesprada.

Molt més cridanera per a la nostra mentalitat resulta la duració del calendari escolar: "Todos los días serán de escuela excepto los domingos y demás días de fiesta entera, desde el 24 de Diciembre hasta el 10 de Enero, ambas inclusive; desde el miércoles de semana santa hasta el martes de

Acta de la Inspecció Educativa de l'any 1880.

Llibre de comptabilitat de l'escola pública de xiquets.

pascua de Resurrección, ambos inclusive, los días de Su Majestad (y) los días de fiesta nacional". En aquell període l'edat habitual d'abandó de l'escola era als 10 anys.

El dia 9 de setembre de 1857 va ser aprovada en les Corts Generals, fruit d'un consens entre liberals i conservadors, la *Ley de Instrucción Pública*, coneguda amb el nom de Llei Moyano, per haver estat el ministre de Foment, Claudio Moyano, qui la va presentar. En ella es disposen els continguts dels ensenyaments que calia impartir a les escoles.

Així, en article 2n, entre altres disposicions s'establien les ensenyances elementals per al xiquets barons.

Primer: Doctrina Cristiana i nocions d'Història Sagrada.

Segon: Lectura.

Tercer: Escritura.

Quart: Principis de Gramàtica castellana i ortografia.

Cinqué: Principis d'Aritmètica (pesos, mesures i monedes).

Sisé: Breus nocions d'agricultura, indústria i comerç.

En l'article 5é. s'assenyalaven les matèries que les xiquetes havien de cursar en la primera ensenyança, l'elemental i la superior.

Primer: Labors pròpies del sexe.

Segon: Elements de dibuix aplicat a les mateixes labors.

Tercer: Lleugeres nocions d'higiene domèstica.

En l'article 7é s'instituïa que la primera ensenyança elemental era de caràcter bligatori per a tots els espanyols de sis a nou anys.

En l'article 9é s'assenyalava que la primera ensenyança elemental es donarà gratuïtament en les escoles públiques als xiquets els pares dels quals, tutors o encarregats no pugen pagar-la, mitjançant certificació expedida a aquest efecte pel respectiu rector i visada per l'Alcalde del poble

L'11é. era un article en què es disposava que el govern havia de procurar que els respectius senyors rectors s'encarregaren de fer repassos de Doctrina i Moral cristiana almenys una vegada per setmana.

En aquesta important llei apareixen també diverses disposicions que afecten les localitats. Les més importants eren les següents:

Les escoles havien d'estar a càrrec dels corresponents pobles els quals

havien d'incloure en els pressuposts municipals, com a despesa obligatòria, la quantitat necessària per a atendre-les. També s'hi disposava que en les poblacions de més de 500 ànimes hi havia d'haver, necessàriament, una escola pública elemental de xiquets, i una altra, encara que fóra incompleta, de xiquetes.

El nomenament de mestres corresponia al Govern, i s'hi assenyalava que havien d'haver complit vint anys i estar en possessió del corresponent títol.

A més a més, s'hi disposava que els mestres havien de gaudir d'habitació decent, capaç per a ell i per a la seua família, i un sou fix de 3.300 reals anuals en els pobles que tingueren entre 1000 i 3000 habitants.

Malgrat els esforços legals i pressupostaris esmerçats i l'interés que començava a despertar-se per l'escola, les aules de l'època no reunien les mínimes condicions materials i ben poca cosa hi podien fer els mestres. L'absentisme era molt gran, i fins i tot, era perseguit per les autoritats municipals amb imposició de multes als pares dels alumnes absentistes.

Del cens de 1860 es desprén que dels 1874 habitants de Bellreguard només sabien llegir i escriure 87 persones, és a dir el 4'64 per cent, de les quals només 5 pertanyien al sexe femení: les dues Mestres i les dones Dolores Ferrer, Maria Francisca Muñoz Roda, esposa de Miguel Pellicer Gadea, i Francisca Aragonés Borrás, filla de Francisco Aragonés Tarrasó; i si aquestes cinc dones sabien llegir i escriure va ser perquè els respectius pares d'elles els van ensenyar, i no el resultat de la seua activitat escolar. L'analfabetisme femení al nostre poble, doncs, era del 95'36 per cent.

Pel que fa a les retribucions dels mestres, cal posar de relleu que no era injustificat el cèlebre aforisme de "passar més fam que un mestre d'escola": efectivament, els ajuntaments –i el nostre no en devia ser una excepció-- els pagaven tard i malament un salari realment molt escàs, de manera que havia de ser complementat amb les aportacions dels xiquets que gaudiren d'una bona situació econòmica; molt pocs a Bellreguard, però, s'ho devien poder permetre.

Durant la segona meitat del segle XIX convé recordar els mestres següents:

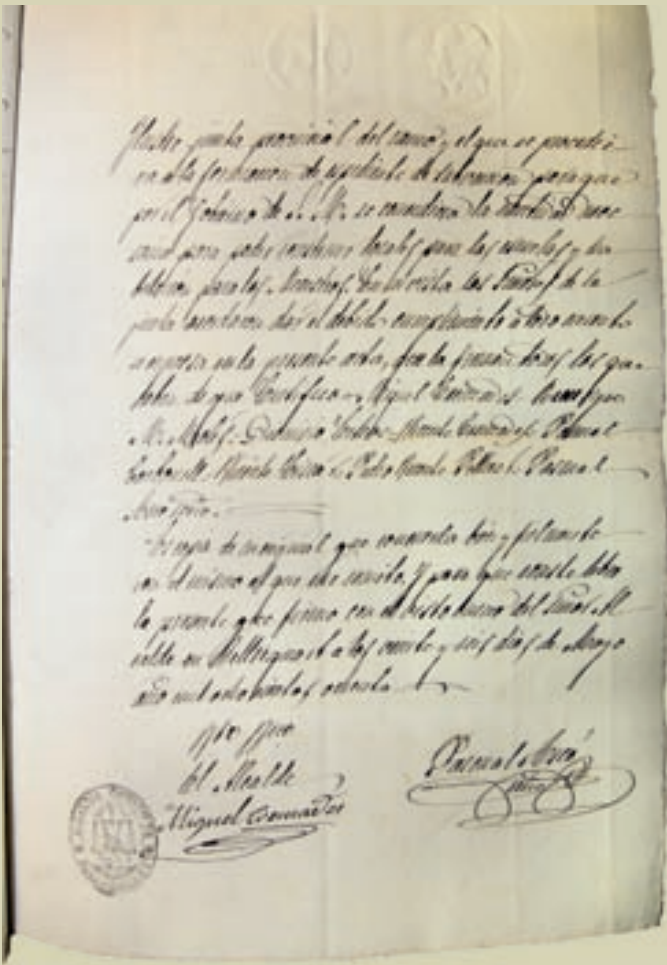
Joaquin Peretó Sapena, nascut l'any 1844 al Campell de la Vall de Laguar, fill del cirurgià Joaquin Peretó, natural de Sanet. La primera

Don Evaristo Morant Peiró amb el seu fill Evaristo Morant Marco. Tots dos mestres de Bellreguard.

A partir de l'any 1902, en els pressuposts municipals, en l'apartat d'instrucció primària, les despeses que hi figuren són el material escolar i el lloguer de les cases per als mestres.

El segle va finalitzar, però, amb un gran dèficit pel que fa a les instal·lacions escolars; en les actes de les visites de la Inspecció Educativa es reclama, constantment, unes noves instal·lacions que no mai no arribaven i que l'Ajuntament va intentar esmenar llogant diverses cases per a poder ubicar-hi dignament les escoles. Caldrà esperar el nou segle i, amb el creixement urbanístic del poble, es va poder reservar un espai concret per a edificar les noves escoles.

1880. Acta de la Junta Local d'Instrucció Primària.

destinació d'aquest mestre va ser el poble de Buciegas, a la província de Conca. A Bellreguard degué vindre per la relació que mantenia amb uns parents seus, que eren naturals de Sagra i estaven casats amb dones del poble. Es tractava de Leonardo Peretó i de Lleó Peretó, --aquest darrer, antecessor dels actuals Peretons. L'any 1871, quan tenia 27 anys es casà a Bellreguard amb Teresa Ramirez Sendra i a l'any següent es traslladà al nostre poble en adquirir de plaça de Bellreguard com a Mestre d'escola.

A part dels mestres ressenyats anteriorment, don Evaristo Morant, en el seu popular treball, ens indica que també hi van passar don Nicolas Sancho, el 1870; don Manuel Morales Andrés, el 1882; don José Chanzá Almudéver, l'any 1884; don Evaristo Morant Peiró, el 1886 i la mestra donya Paulina Dominguis Morell el 1869. Sabem també que l'any 1896 Josefa Pellicer Gai, natural de Bellreguard, tenia una “escola de cagons” a sa casa, ubicada al carrer de Sant Vicent.

Per a entendre el funcionament de la institució escolar al nostre poble és de capital importància el coneixement del *Llibro de contabilidad de la escuela pública de niños*, recuperat de l'oblit per Encarna Garrigós. El text comença en el curs 1883-84 i acaba en 1934 i s'hi detallen comptablement i per curs escolar, les despeses ocasionades per l'escola i pagats per l'ajuntament com ara la neteja, la reparació del mobiliari, el material escolar etc. A final de cada curs hi ha la signatura de l'alcalde i del mestre director.

Comença en el curs 1883-84 sent alcalde José Carbonell Escrivá i el mestre don José Chanzá Almudéver, natural d'Alcàsser. A partir del curs 1888-89, firma aquest llibre per part de l'escola don Evaristo Morant Peiró, fins a la seua jubilació, que s'esdevé en acabar el curs 1924-25. A partir d'aquell moment, fins al final del llibre, el mestre responsable de firmar els comptes és don Jaime Mora Sirera, natural de Parcent.

Des de l'any 1894 fins al 1900 l'assignació per part de l'Ajuntament a Instrucció Publica no canvia i el sou del mestre i de la mestra és el mateix: 825 ptes. anuals cadascun, ja que els dos tenen el mateix títol: professors d'instrucció primària.

SEGLE XX.

1905. Grup de l'escola de pàrvuls de Josefa Pellicer Gay.

1904. Petició inscripció escola de pàrvuls de Josefa Pellicer Gay.
Plànol escola de Josefa Pellicer Gay.

DE L'INICI DEL SEGLE FINS LA CONSTRUCCIÓ DE LES ESCOLES

L'any 1900 Bellreguard superava els 2500 habitants i les instal·lacions escolars no eren suficients per a acollir la quantitat de xiquets i xiquetes matriculats. Com ja hem vist, en el capítol anterior, en les actes de les visites de la Inspecció Educativa, es deixa constància que l'escola és reduïda i el seu estat molt dolent.

Tot i que des de la publicació del decret de 17 d'agost de 1901, en el qual es disposa que el pagament de les obligacions de personal i material de les escoles públiques d'instrucció primària aniran a càrrec de l'estat, però no els edificis escolars, que corresponien a l'administració local, el municipi es veu alliberat d'aquesta càrrega econòmica, les arques municipals no estan en situació de poder dotar el poble d'un edifici escolar nou. La pràctica docent, comença, a partir d'aleshores un pelegrinatge per diversos locals que llogarà l'ajuntament segons les necessitats educatives.

Evaristo Morant Peiró natural de Potries i Paulina Domínguez Morell, continuen de mestres en aquest canvi de segle.

Segons ens conta don Evaristo Morant Marco¹, en 1902 per incapacitat i indecència del local situat en la Casa Consistorial antiga, es va habilitar com a local-escola i casa-habitació del Mestre Senyor Evaristo Morant Peiró (el

seu pare), la part alta de la casa propietat d'En Miquel Sarió (*Catanyero*) en el carrer Sant Miquel, núm. 30, i més tard a la de Benardí Marco, carrer Sant Vicent núm. 22. La de les xiquetes també va ocupar diversos locals, com van ser els alts de casa el *Melero*, després de ser Casa-Caserna de la Guàrdia Civil, en l'Avinguda d'Alacant, la del senyor Celestí (*Daniel*) en Ecce-Homo, 22, entre d'altres llocs, fins que el dia 29 de setembre de 1926 va ser inaugurat el nou Centre Escolar, que sols tenia planta baixa.

Amb tot, malgrat els esforços de l'ajuntament, no s'arribava a una solució definitiva, ja que aviat les escoles van quedar, de nou, menudes. El mestre don Evaristo Morant Peiró, en la memòria que va redactar en finalitzar el curs l'any 1913 --després dels exàmens presidits per la Junta Local d'Educació--, ens diu que ha intentat harmonitzar les condicions d'assistència i la carència de materials; que en la seua classe hi havia un

¹ MORANT MARCO, EVARISTO. *Monografia geohistòria de Bellreguard*. Ed. Ajuntament de Bellreguard, pàg. 223. Bellreguard 1997.

1915.- Grup amb el mestre Evaristo Morant Peiró.

total de 111 alumnes, però que encara que a l'inici del curs, 63 xiquets eren analfabets, pràcticament tots van acabar el curs amb l'adquisició d'uns coneixements elementals. Continua el mestre exposant les causes que dificulten el seu treball pedagògic, i entre aquests assenyala el poc interès de les famílies, la irregularitat en l'assistència --sobre tot en períodes de faena al camp— i també la poca dotació de material per a poder dur endavant la tasca d'ensenyament; també es lamenta per d'excessiu nombre d'alumnes en un local tan reduït en el qual quasi no caben i el mestre no pot atendre'ls directament. En termes semblats s'expressa la mestra donya Teresa Martínez Valenciano, que va substituir a la mestra Paulina Dominguis Morell. En la seua escola té 135 xiquetes, i encara que a l'inici del curs escolars 60 són totalment analfabets, va aconseguir que, en acabar el període escolar, 25 eixiren d'aquella situació i la major part de les alumes va progressar en els ensenyaments més pràctics.

Els dos mestres acaben demanant que *“el Estado y el Municipio que a tantas cosas atienden, no deben olvidar la sagrada misión de proteger la sagrada obra redentora de la educación con los medios que disponen, puesto que es la base sólida para la regeneración de la patria”*

Segons el *“ Llibre de comptabilitat de l'escola pública de xiquets ”* l'any 1911, es realitza el primer inventari de l'escola. En aquest inventari es reflecteix tot el mobiliari i material escolar que hi ha en l'aula :

- Un crucifix i sis quadres (del Sagrat Cor de Jesús, de la Puríssima Concepció, de sa Majestat el Rei, de Pesos i Mesures, de la distribució de l'horari escolar i una composició poètica d'alabança a la bandera).
- Cartells amb les oracions d'entrada i eixida, de màximes morals, d'Història Sagrada i de lectures.
- Un rellotge de paret,
- La taula del professor amb cartera d'hule i escriptori amb timbre i quatre cadires,
- El mapa d'Espanya i Portugal i el mapa d'Europa,
- Un termòmetre de mercuri i una regla,
- Sis pissarres de fusta i sis raspalls per a esborrar,
- Dotze pissarres manuals i un tauler comptador de números enters, vuit taules d'escriptura i 16 tinters de zinc,

- L'armari, el plomall i l'espolsador,
- Una regla de metre,
- Sis bancs per a xiquets,
- Una medalla de plata,
- Dues botelles de tinta,
- Dos penjadors per a les gorres,
- Un rosari, tres quinqués, i el cavallet per a la pissarra,
- En l'exterior: escut i la bandera amb el seu pal.
- De llibres: *Tratado de escritura*, Legislació de la 1ª ensenyança, anàlisi gramatical, treballs manuals, diccionari de llengua castellana, Nomenclàtor de 1ª ensenyança, dotze llibres de *Riquezas de la lengua*, vuit llibres *Amigos del artesano* i diversos llibres repartits entre els xiquets. Llibres d'assistència, de classificació, de matrícula i el llibre de comptabilitat.

El 25 de juny de 1904 la mestra Josefa Pellicer Gay, que tenia oberta una escola de pàrvuls en el carrer sant Vicent número 16, des de finals del segle XIX, atenent-se al Reial Decret del dia 21 de juliol de 1902, demana que la seua escola siga inscrita en el registre de la inspecció educativa per la qual cosa aporta tota la documentació sol·licitada. Quan es va jubilar aquesta mestra va ser substituïda per Lorenza Marco Ballester que tenia l'escola en el carrer Ecce Homo, 22. La tradició de l'escola de pàrvuls la va continuar Isabel Gregori obrint-ne una el carrer Major l'any 1928.

L'any 1914 el mestre Vicent Malonda Llorca, natural d'Altea i veí de Bellreguard, va obrir una escola de primera ensenyança, pàrvuls i adults en el carrer Ecce Homo amb el nom de “Escuela de San Vicente”.

Segons el cens de 1924, Bellreguard tenia 2.544 habitants. Estudiats aquest empadronament --existent a l'Arxiu Municipal-- en aquella data els que hi sabien llegir i escriure eren el 33,21 per cent de la població, de manera que s'hi observa un augment de bellreguardins alfabetitzats respecte al 28,57 per cent respecte del cens anterior (de 1860); amb tot, hi havia encara un 68,79 per cent d'analfabets. Cal destacar, però que, el 94,33% dels analfabets corresponia a persones majors de 65 anys d'edat. Lentament, doncs, l'escola incorporava nous veïns al món del coneixement.

A partir de la dècada dels anys vint alguns pares amb possibilitats comencen a enviar els seus fills a estudiar Gandia: les xiques a les monges franceses (ursulines) i els xics a l'Escola Pia.

LA JUNTA LOCAL DE PRIMERA ENZAÑANZA

En l'Arxiu Municipal de Bellreguard es conserva el llibre d'Actes de la Junta Local de Primera Ensenyança compost de dos toms en els quals es troben les actes de totes les reunions que va celebrar aquesta Junta des de 1905 fins a 1938. Gràcies a aquests llibres es pot fer un seguiment del desenvolupament de l'ensenyament i de l'escola durant el període indicat ja que en ells queden reflectides les discussions, la relació de la Junta amb l'Ajuntament, les inspeccions als centres, els nomenaments i cessaments dels mestres etc. A partir de 1932 passa a denominar-se Consell Local de Primera Ensenyança.

Aquesta Junta estava formada per l'Alcalde de torn que ostentava la Presidència i com a vocals el rector, el metge, un regidor delegat, un representant dels pares de família i la representant de les mares. A partir de la segona república amb l'aprovació de la nova Constitució l'alcalde ja no forma part del Consell com a President ni com a vocal i des de llavors la presidència l'ocupa un mestre destinat al poble i elegit entre ells. També deixarà de pertànyer, donat el caràcter laic de l'ensenyament,el senyor rector, els altres components segueixen igual, el regidor delegat, els representants dels pares i mares de família i el metge, aquest càrrec a partir de l'any 1936 amb la constitució de l'ajuntament del Front Popular deixa de ser membre del Consell Local de Primera Ensenyança.

Cal destacar que a principi d'aquest segle a la precarietat en l'ensenyança, provocada per la falta de mitjans, hi havia que afegir-li la falta d'higiene en les escoles. Un exemple ben il·lustratiu de tot això el trobem llegint l'acta del dia 21 de setembre de 1905, després de la inspecció que la Junta efectua a l'escola que en el carrer sant Vicent tenia la mestra Josefa Pellicer Gay diu el següent: *“Inspeccionada por la Junta Local, la escuela privada de párvulos (cagons) instalada en la calle San Vicente, se observó que los retretes se encontraban dentro de la clase que por hallarse al descubierto se observaban los olores propios de dichos lugares que puede perjudicar*

la salud de los párvulos ordenando a la maestra (Josefa Pellicer Gay) el cierre de los excusados y el traslado a otro lugar.” Tan sols feia un any que a aquesta escola li havien estat concedits tots els permisos, en ells els de sanitat, per a poder funcionar com un establiment públic destinat a l'ensenyament.

Les matèries d'ensenyança d'aquesta primer de segle eren: Lectura, Aritmètica, Religió, Gramàtica, Història i Geografia,

Tots els anys, en finalitzar el curs que era el dia 15 de juliol, la Junta en ple examinava als alumnes preguntant sobre totes les matèries estudiades. Durant els anys 1912 i 1913 constava en acta la relació dels alumnes que havien tret la nota d'excel·lent que en xiquets van ser: Fernando Pellicer, Bernardino Marco, Emilio Costa, Vicente Llorca, Camilo García, José María Carbonell, Francisco Gregori, José Negre, Salvador Garcia, i en xiquetes : Manuela Bordás Peiró, Antonia López Mejia, Felicitat Boigues Pellicer, Rosa Marco Pellicer, Concepció Marco Millet, María Pavía Carbonell, Consolació Pellicer Planes, i Francisca Muñoz Pellicer.

Amb la instauració de la segona República va començar a produir-se la politització del Consell, d'aquesta afirmació n'és una bona prova el que recull l'acta de la sessió que es va fer el dia 6 de juliol de 1933, en la qual la presidenta, la mestra Genoveva Cardona, dona compte del següent: *“El señor inspector de esta zona informa que ha recibido unas denuncias que contra el maestro el señor Jaime Mora Sirera se han formulado por algunos vecinos del pueblo de Parcent (de donde era natural). Que en las mencionadas denuncias se acusa al Sr. Mora de hacer propaganda antirrepublicana y por eso ruega al Consejo se manifieste al respecto. Respecto a esta denuncia, la Junta Local de Primera Enseñanza unánimemente de acuerdo dicen: Que les consta como hecho cierto y verídico, no solo a este Consejo, sino también al Ayuntamiento y pueblo en general que dicho maestro no hace propaganda antirrepublicana sino que al contrario es un verdadero republicano demostrando respeto y adhesión al régimen constituido en todos sus actos tanto públicamente como en los de su profesión.”*

Un any després, aquest Consell, acorda per unanimitat que conste en l'acta *“el sentimiento por el traslado (a Alcalalí) del señor Jaime Mora,*

1927. Grup Escolar.

cuyas reconocidas dotes de competencia, celo y actividad profesional le hacen acreedor de este pequeño homenaje.”

En el mes de maig de 1936, el Consell presidit pel mestre Pedro Fuster Lambiés, sol·licita a l'Ajuntament la creació d'un parvulari per a xiquets i xiquetes de tres a sis anys, sent creada a costa de l'Ajuntament la dita escola posant al capdavant d'ella a la mestra cursillista Teresa Pellicer Cardona i que comença a funcionar a l'octubre del mateix any.

Repasant les actes trobem també els noms de les persones que en van formar part d'aquesta Junta, entre els pares de família i apareixen els noms de: Fernando Bosch Marti, Amalia Lliberós, Simeón Pellicer Fuster, Vicenta Peiró Caudeli, Dionisio Borrás Morant, Josefa Carbonell García, Adrián Pavía Cremades, Camilo Caudeli Canet, Francisca Pérez

Molió, Francisco Vicente Ballester Ciscar, Rogelia Moscardó Pascual, María Borrás Pastor, Dionisio Borrás Pérez, Maria Borrás Pérez, Miguel Giner Monparler i Purificación Pastor Garcia. Van tenir el càrrec de president: Fernando Pellicer Cánoves, Narciso Muñoz Esteve, Rosendo Barberá Estellés, Fernando Marco Martínez, Ramón Muñoz Ribes, Carlos Marco Catalá, Dionisio Borrás Morant, Genoveva Cardona Millet i Pedro Fuster Lambiés.

LA CONSTRUCCIÓN DE LES ESCOLES

Durant la Dictadura de Primo de Rivera i amb el creixement urbanístic que el poble comença a experimentar, la corporació municipal es planteja seriosament la necessitat de construir un centre escolar. Així, en sessió celebrada l'11 de novembre de 1925 l'Ajuntament, essent alcalde Carlos

Marco Català, pren l'acord d'emprendre la tasca de la construcció de les escoles noves. L'acta, que ens hem pres la llibertat de traduir, diu: *“Que aquesta reunió, com, indica la convocatòria, té com a objecte fixar les condicions necessàries per a l'adquisició d'un solar per a emplaçament de les escoles i obrir un altre concurs per a la presentació de projectes a què hagen de subjectar-se les obres de l'esmentat edifici escolar.”*

Per unanimitat dels senyors assistents s'acorda :
Primer. Buscar un solar per al seu emplaçament en les condicions següents:

- 1. La seua extensió mínima ha de ser de dues fanecades.*
- 2. Haurà d'estar allunyat de sèquies, pous negres, basses, etc.*
- 3. La fatxada de major longitud ha de trobar-se orientada al sud-est de manera que la posterior reba el sol durant les vesprades d'hivern.*
- 4. El solar ha d'estar en paratge sec i no assotat pels vents, pròxim a la població i distant de carreteres.*
- 5. El seu preu ha de ser de cinc mil dues-centes pessetes a la baixa.*
- 6. L'Ajuntament fallarà el concurs transcorreguts els dins dels quinze dies següents a la data que expire el termini del mateix.*

Segon.- Obrir concurs per vint dies en les condicions següents:

A.- La superfície edificable serà la necessària.

B.- L'edifici haurà de comprendre dos pavellons units amb un total de quatre aules en una sola planta i separats xiquets i xiquetes.

C.- Queda a l'arbitri dels concursants les característiques de la construcció.

D.- El pressupost de l'obra no podrà excedir de 40.000 pessetes

E.- L'autor del projecte percebrà mil cinc-centes pessetes, com a premi i honoraris.

F.- El projecte serà primerament aprovat per la Comissió Sanitària Provincial.

Tres mesos després, essent alcalde Dionisio Borràs Morant, primer tinent alcalde Jaime Carbonell Peiró i segon tinent Miguel Escrivà Pellicer, en sessió celebrada segons acta el 23 de gener de 1926, s'acordà *la construcció de les escoles amb urgència i per administració directa sota la vigilància i direcció de l'Arquitecte Joaquin Aracil. En la mateixa acta de l'acord de la construcció es disposa que amb urgència dictaminen els mestres jubilats i en actiu d'aquesta localitat i l'Inspector municipal de Sanitat de la mateixa.*

Consultats els mestres, Evaristo Morant Peiró, Vicente Pellicer Gay i Genoveva Cardona Millet, van enviar un escrit a l'alcalde el dia 26 de gener de 1926 que deia *“... los locales en que funcionan las escuelas nacionales de este pueblo que son una por cada sexo, los cuales son insuficientes por completo para la población escolar que está en ellos acinada. Por tal motivo la enseñanza no puede darse en condiciones decorosas y prácticas ni medios higiénicos ... son inmuebles malamente adoptados a edificios escolares, estiman que es de toda urgencia comenzar las obras de las escuelas nuevas”.*

Així, doncs, i amb urgència, es van comprar dues fanecades de terra a Gabriel Borràs Morant i a Dionisio Garcia Borràs per un import de 8.000 pessetes. Als pocs dies va ser col·locada la primera pedra i hi van actuar com a padrins Abilio Orts Pérez i Emilia Cremades Viñarta. El dia Sant Miquel del mateix any van ser inaugurades. La seua primera directora va ser donya Genoveva Cardona Millet. Més rapidesa, impossible.

La corporació va acordar que la seua construcció fóra pel sistema d'administració, i va encarregar que Miguel Escrivà Pellicer, com a tinent d'alcalde que era, contractara i fera tots els pagaments per a la realització de les esmentades obres. En el Llibre d'Intervenció de Despeses es detallen totes les compres, els jornals, els transports etc. realitzats.

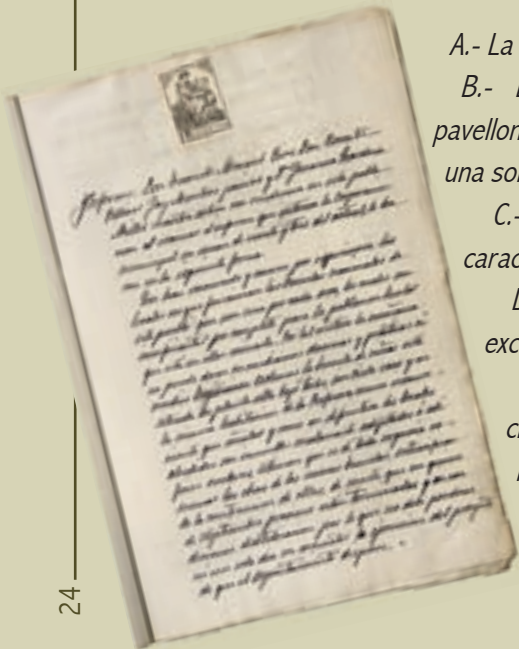
El dia 26 de gener de 1926 es paguen a l'arquitecte Joaquin Aracil la quantitat de 1.500 pessetes com a honoraris per la realització del projecte. El dia 8 de febrer es va pagar als propietaris dels terrenys i el 15 de febrer, una setmana després començà la seua construcció. La certificació del final d'obra es va alçar el dia 22 de setembre.

L'alcalde Dionisio Borràs amb els mestres Jaime mora, Genoveva Cardona, Dolores Pérez i Pedro Fuster.

Curs 1928-29. Les dues classes de xics amb els mestres Jaime Mora i Pedro Fuster.

Les despeses totals de la construcció de les escoles —inclosos els honoraris del projecte, la direcció d'obra i els terrenys-- van ascendir a 41.448,68 pessetes.

Segons el *Llibre d'Intervenció d'Ingressos*, les despeses anteriors es van cobrir amb les partides següents :

2036,34 pts., procedents del pressupost ordinari i sobrant de l'anterior

9021,50 pts. corresponien per la venda de sis solars de 900 metres (al costat del clot de l'era)

395 pts. era l'import de la prestació personal redimida.

5000 pts. per 10 obligacions de Miguel Escrivà Pellicer

25000 pts. per 50 obligacions del senyor Juan Cremades Gregori.

La Corporació Municipal va rebre un avançament dels diners, 30.000 pessetes, per a poder iniciar l'obra. Aquesta quantitat la van deixar el canonge Juan Cremades, 25.000 pessetes i Miguel Escrivà 5.000 pessetes.

A aquestes despeses cal afegir el cost del mobiliari i el material escolar, la tanca i el reixat, que es va construir el Nadal de 1927 i que és el mateix que hi ha ara, les portes del pati, etc. Al final, el total gastat en aquesta nova inversió, va ser de 76.193,35 pessetes. El mobiliari escolar va ser adquirit a la fàbrica de Federico Giner, de Tavernes: trenta taules bipersonals sistema Deyrolle, quatre taules d'escriptori i quadre seients per als professors i 12 cadires del mateix estil.

El dia de la inauguració es va fer un àpat que va costar 325 pessetes i es van repartir llepolies per als xiquets i xiquetes del poble per un valor de 50 pessetes.

En el mes de juliol de 1928, es va autoritzar l'alcalde, aleshores, Dionisio Borràs perquè en nom de l'Ajuntament sol·licitara a l'estat, per mitjà de les Direcció General de Primera Ensenyança, una subvenció de 32.000 a 40.000 pessetes per a les Escoles noves. Aquesta petició va ser aprovada i el dia 27 de juliol de 1931 es va rebre la quantitat de 35.532 pessetes.

Segons l'acta de la sessió celebrada, per la corporació municipal del dia 18 de desembre de 1930, l'alcalde va comunicar a tots els presents que Abelardo Pellicer Todolí, frare francescà destinat a Madrid i fill del poble,

s'havia pres un gran interès intercedint per a que l'expedient en el qual es demanava la subvenció per a l'escola al Ministeri d'Instrucció Pública, fora concedit, per la qual cosa vol fer constar el seu agraïment.

En el mateix ple s'acordà dotar d'aigua potable les escoles per a consum dels alumnes i neteja del local així com per als dos wàters que hi havia, per la qual cosa se sol·licita a la Societat Garrigós Germans perquè duga a terme la dita instal·lació.

Tres dies després s'acordà la compra d'una parcel·la de 400 metres quadrats per a l'eixamplament del pati escolar.

AMPLIACIÓ DE L'ESCOLA AMB NOVES CLASSES.

Durant el mes de maig de 1926, i abans d'acabar la construcció de les escoles, i a petició del Junta de Primera Ensenyança Local, atés que només disposa el poble d'un mestre i una mestra i que la capacitat de les noves escoles és per a dues classes de xiquets i dues de xiquetes, l'Ajuntament acorda sol·licitar de la Direcció General d'Instrucció pública la creació d'una nova escola de xiquets i una altra de xiquetes.

Aquestes dues noves classes són adjudicades el dia 1 de gener 1928, per la qual cosa van ser destinats a Bellreguard els mestres don Pedro Fuster Lambiés i donya Dolores Lopez-Maestre Bárcena, que a més, eren matrimoni. Del dia de la seua presa de possessió donen testimoni les fotografies que es van fer els mestres de les quatre unitats escolars del poble amb l'alcalde, Dionisio Borràs i els altres mestres, don Jaime Mora i donya Genoveva Cardona.

Però el procés alfabetitzador durant els 64 anys descrits és molt lent. Haurà de ser en la II República quan avança de forma decidida l'alfabetització dels nostres avantpassats. En aquest sentit cal destacar l'esforç dels governs en el tema de l'ensenyança. El desig d'escapar de l'analfabetisme era tan gran que, fins i tot durant la realització del servei militar, molts joves que no van tindre l'oportunitat d'estudiar en el poble, es van ensenyar a llegir i escriure a les casernes.

Amb tot, les dades sobre l'alfabetització en aquest principi de segle no són fiables perquè en els censos d'empadronament posteriors no figura el concepte dels que sabien llegir i escriure.

Curs 1928-29.

Les dues classes de xiques amb les mestres Dolores López i Genoveva Cardona.

EL CALENDARI ESCOLAR

Ens pot servir d'exemple el que trobem en l'acta que la Junta Local de Primera Ensenyança del mes de juliol de 1932. Actuava de presidenta la mestra Genoveva Cardona i de secretari el mestre Pedro Fuster i es confecciona el calendari escolar per als següents anys.

El total de dies lectius era de 230.

Les vacances d'hivern eren des del 21 de desembre fins l'1 de gener, total 12 dies.

Les vacances de primavera anaven des del 21 de maig fins el 31 del mateix mes, total 11 dies.

Les vacances d'estiu eren des del dia 16 de juliol fins el 15 de setembre, total 62 dies.

Festes nacionals: 14 d'abril, dia de la república; 1 de maig, dia del Treball; 12 d'octubre, dia de la Hispanitat.

Festes locals: 29 i 30 de setembre, 1 d'octubre (festes del poble), 1 de novembre (Tots Sants), 8 de desembre (La Puríssima).

RELACIÓ DE MESTRES QUE DURANT AQUEST PERÍODE VAN ESTAR DESTINATS A BELLREGUARD.

Don Evaristo Morant Peiró, natural de Potries, casat amb Carmen Marco Avargues de Bellreguard, pare del mestre Evaristo Morant Marco, va ser destinat a Bellreguard l'any 1886 i va estar fins la seua jubilació el 1925, és el mestre que més anys va estar al poble.

Donya Paulina Dominguis Morell, des de 1869 fins a 1910.

Donya Teresa Martínez Valenciano va substituir Donya Paulina Dominguis l'any 1910 i va ser presidenta de la Junta Local de Primera Ensenyança en 1913. Va estar com a mestre fins l'any 1917.

Donya Genoveva Cardona Millet, de La Font d'En Carròs. Pren possessió l'any 1917 i estarà fins l'any 1936.

Don Jaime Mora Sirera, de Parcent, des de 1926 fins a 1934.

Don Pedro Fuster Lambiés, de Cortes de Pallàs, des de 1927 fins a 1939.

Donya Dolores López Maestre Bárcena, esposa de don Pedro Fuster Lambiés, va vindre destinada a Bellreguard l'any 1927 i hi va estar fins l'any 1939.

Don Antonio Domènech Fenollar, de Xeraco, de 1934 fins 1941.

Don Sebastian Ferrer Ferrer, d'Alcalalí, mestre a Bellreguard entre 1934 i 1958. L'any 1939 va ser nomenat vocal de la Junta Municipal de Sanitat i el 1944 tresorer de la “Mutualidad Escolar San Miguel”. L'any 1954 el nomenaren cronista oficial de la localitat.

Donya Carmen Oltra Giménez, natural de Gandia, va vindre a Bellreguard el 1934 i d'ací va passar a Gandia l'any 1946. En desembre de 1934 va ser elegida secretaria del “Consejo Local de Primera Enseñanza”, càrrec que va exercir fins l'any 1936 en què va ser substituïda pel secretari de l'Ajuntament.

Donya Mª Josefa Fenollosa Armengot, de València; va estar destinada al poble des de 1936 fins a 1941, quan es va retirar per motius de salut.

Don José Bernabé Quinto, natural de Catral; era mestre i estava casat a Bellreguard amb Dolores Pastor Ciscar; va estar fent classes en una escola privada situada dalt del forn de Sanahuja des de 1924 fins a 1930, any en què es traslladà, com a mestre per oposició, a Alobras (Terol). Mes tard, l'any 1948 va tornar a Gandia on va fundar l'acadèmia “La Ilustración”, davant de l'antic quarter de la Guàrdia Civil, a la qual assistien molts alumnes de Bellreguard entre els set i els deu anys.

1928. Escola de pàrvuls d'Isabeleta Gregori.

1927. Col·legi de les Ursulines de Gandia, on acudien algunes alumnes de Bellreguard.

1926-27. Escola de pàrvuls de Llorença Marco Ballester.

Aquesta fotografia de finals dels anys 20 ens mostra les activitats que les xiques aprenien a l'escola.

1931. L'ensenyament religiós era continuat amb les classes de catecisme. Grup de xiquets amb el rector Vicente Moner.

II REPUBLICA I GUERRA CIVIL

Després del triomf dels partits republicans en les eleccions municipals, el 14 d'abril de 1931 es proclama la Segona República espanyola i s'obri una nova etapa en el sistema educatiu espanyol. El 9 de desembre s'aprova la Constitució de la República Espanyola i comencen a dictar-se lleis que suposen profunds canvis davant la inanició d'èpoques anteriors.

La Constitució republicana proclama l'escola única, la gratuïtat i l'obligatorietat de l'ensenyança primària, la llibertat de càtedra i la laïcitat de l'ensenyament. Igualment, estableix que els mestres, els professors i els catedràtics de l'ensenyança oficial seran funcionaris i que es legislarà en el sentit de facilitar als espanyols econòmicament necessitats l'accés a tots els graus d'ensenyança, a fi que ningú no es trobe condicionat més que per l'aptitud i la vocació. Pel que fa la normativa de caràcter educatiu que s'aprova en aquest període, destaquen els canvis respecte a la regulació del bilingüisme --atès que es tolera que a les escoles primàries s'ensenyi en llengua materna, encara que siga diferent del castellà--; se suprimeix l'obligatorietat de l'ensenyança religiosa; es reforma la formació inicial dels docents i es regulen la inspecció de primera i segona ensenyança. El nou model eductiu impulsat per la República, però, comptarà amb l'oposició dels sectors més conservadors i reaccionaris, tant de la societat en general com del mateix magisteri. Intentar establir una escola laica (fet que implica la supressió de l'obligatorietat de l'ensenyança de la religió i el reconeixement de la llibertat religiosa com a respecte a la consciència dels xiquets i dels mestres) no serà una tasca gens fàcil; tampoc ho serà aconseguir introduir la coeducació a les aules.

A l'hora de parlar de l'ensenyança republicana hem de distingir com a mínim, dos períodes ben diferents: el de la República en pau i els anys de la República en guerra. La política escolar i educativa que es va dur a terme en l'estat espanyol en aquestes dues etapes republicanes van ser radicalment diferents. És cert que, fins i tot, en l'època de pau, abans de l'esclat de la Guerra Civil també podem distingir diferents etapes. Així, els primers anys republicans no tenen res a veure --des del punt de vista escolar-- amb el bienni negre, quan els governs de dretes frenen moltes iniciatives renovadores que la República intentava portar a terme per a

transformar la societat. I ho volia fer mitjançant una actuació en profunditat a favor de l'escola pública i de la política escolar en general.

En l'àmbit local, com que les escoles inaugurades, feia pocs anys, estaven quedant-se menudes, l'ajuntament va autoritzar l'any 1931 Miguel Giner Momparler, que encara que no tenia el títol de mestre, era persona instruïda i molt estimada pels seus coneixement de matemàtiques, perquè obrira una escola privada en el primer pis del seu domicili, al carrer sant Domènec. El senyor Giner va aconseguir un nombrós grup d'alumnes, tal com ho demostren les fotografies que han arribat fins a nosaltres. L'any 1936, després de la pujada en poder del Front Popular, van ser prohibides les escoles privades i l'escola del *"tío"* Giner va haver de tancar.

El mes de maig de 1933 i a proposta del Consell Local de Primera Ensenyança, l'Ajuntament presidit per Miguel Escrivà va acordar sol·licitar de las superioritat la creació de dues escoles unitàries, una de xiquets i una altra de xiquetes. En desembre del mateix any van ser inaugurades, essent nomenats com a mestres interins, fins l'arribada dels propietaris, José Polop Polop i Isabel Aparicio Pellicer, natural de Bellreguard.

L'any 1934 es creen dues classes més, una de xiquets que tenia de titular al mestre don Antonio Domènech Fenollar, de Xeraco, i una altra de xiquets amb la mestra donya Carmen Oltra Giménez, de Gandia, al front. Per a poder dur a terme aquesta ampliació es van llogar dues cases que van ser habilitades com a aules per als dos mestres anomenats. Al final d'aquest curs es va jubilar don Jaime Mora i va ser substituït per el mestre don Sebastián Ferrer Ferrer d'Alcanalí.

En desembre de 1934 es va renovar el Consell Local d'Ensenyança Primària quedant constituït pels següents membres:

President: Pedro Fuster Lambiés.

Secretària: Carmen Oltra Giménez.

Vocal metge: Abilio Orts Castelló.

Vocal regidor: Dionisio Borrás Pastor.

Pare de família: Dionisio Borrás Pérez.

Mare de família: Maria Pastor Pérez.

El mes de febrer de 1936 es jubila Genoveva Cardona i és substituïda per Josefa Maria Fenollosa Armengot de València

Les terceres eleccions de la República, l'any 1936, van donar la victòria al Front Popular, aliança de partits i organitzacions d'esquerres. A pesar que entre les seues promeses electorals s'inclouïen profundes reformes educatives, l'alçament militar que va fer esclatar la guerra civil i el punt final a la república, no va permetre la seua posada en pràctica.

I una vegada més els ajuntaments van haver de fer front a les necessitats del poble. A Bellreguard se'n va encarregar la Gestora Municipal nomenada pel Governador Civil fins que es tornaren a celebrar eleccions municipals; aquesta gestora estava formada pel *Partit Esquerra Republicana* i el *Partit Socialista Obrer Espanyol*; i mes tard, en el mes de novembre, s'hi van sumar el *Partit Comunista* i els sindicats UGT i CNT. La Gestora municipal estava composta de 10 regidors: dos per a cada grup i entre ells havien d'elegir l'alcalde. Però aquest fet no es va produir per l'esclat de la guerra civil. Així en sessió plenària de data 23 de maig de 1936, sent alcalde Antonio Borràs Ibañez, s'acorda —i permeteu que de nou traduïm el tex original-- *“a petició de la Junta local de primera ensenyança, sol·licitar de la Direcció General de Primera Ensenyança, la creació de dues escoles de pàrvuls en aquesta població vist el crescut nombre de xiquets de tres a sis anys, i en este cas l'Ajuntament es compromet a sufragar el llogar del local que s'habilita per a aquest fet, (a) facilitar material pedagògic i modern i mobles suficients per al seu immediat funcionament i cases en condicions per als mestres”*.

Segons el llibre d'actes de la Junta Local de Primera Ensenyança a l'inici de curs, octubre de 1936, la Comissió Gestora que governa l'Ajuntament crea provisionalment, amb les despeses del les arque municipals, una escola municipal de pàrvuls al capdavant de la qual és va posar a la mestra cursillista Teresa Pellicer Cardona i al mes següent, a proposta del Comité Executiu Antifeixista, el ple municipal acorda *“solicitar de la superioridad la creación definitiva y que pase esta a depender del estado.”* Aquest parvulari va estar funcionant fins al final de la guerra civil espanyola.

En plena guerra civil, octubre de 1936, es va renovar el Consell Local de Primera Ensenyança quedant constituït per:

President: Pedro Fuster Lambiés.

Regidor delegat: Constantino Bonet Pastor.

Mestra nacional: Dolores López-Maestre Bárcena.

Pare de família: Miguel Giner Momparler.

Mare de família: Purificación Pastor García.

Secretari: José Mª Gregori Peiró, que ho era de l'ajuntament.

DEPURACIÓ DEL FRONT POPULAR

L'aplicació del projecte d'escola única durant el període revolucionari, a partir de Juliol de 1936, va lligat a una política encaminada a la supressió del magisteri més conservador i contrari a l'obra republicana, però es va fer sense incoar-se expedients. Es tracta d'una depuració minoritària i que té un to molt diferent a la que es produirà tres anys després amb la implantació del franquisme.

Aquella revisió va afectar en el nostre àmbit local a dues mestres: donya Josefa Mª Fenollosa Armengot i donya Ramona Peiró Ascó. La primera, donya Josefa Maria, filla del director de l'Escola Normal de Magisteri de València durant la II República, mestra a Bellreguard des del mes d'abril de 1936 és *“sancionada amb la separació del càrrec per no ser addicta al règim”* ja que era militant de Falange Espanyola i de les Jons. Se'n va anar del poble i es va amagar a Ràfol d'Almúnia fins que va acabar la guerra civil. Una vegada finalitzada la guerra civil, l'any 1939 va ser readmesa i va ser mestra del poble dos anys més, fins que a juny de 1941 va deixar la professió de mestra per una malaltia greu del cor.

Donya Ramona Peiró Ascó, natural de Potries però domiciliada a Bellreguard des dels tres anys, tot i que era mestra a Palmera, per la seua activitat en el nostre poble sempre va estar considerada com a mestra local, molt abans de tenir Bellreguard com a destinació. Va ser cessada del seu càrrec per pertànyer a la DRV (dreta regional valenciana), però va ser rehabilitada l'any 1941. Durant els tres anys que va durar la guerra civil es va traslladar al seu poble natal on feia classes particulars a alumnes de totes les edats. L'any 1958 va prendre possessió com a mestra de Bellreguard, on va romandre fins a la seua jubilació, l'any 1978, compaginant la seua professió amb labors culturals i religioses en la parròquia.

1932. Escola de pàrvuls de Llorença Marco Ballester.

LA GUERRA CIVIL

El 18 de juliol de 1936 comença la guerra civil espanyola amb l'alçament militar del general Franco. Durant els tres anys que dura la confrontació, la vida social, cultural i política del país viu commocionada.

En l'inici de la Guerra civil dos mestres bellreguardins van morir a causa de la confrontació bèl·lica. Es tracta de Vicente Ramis Escrivà, fill de Vicente Ramis Ciscar i Consuelo Escrivà Pellicer; era un mestre de 26 anys, cursillista de 1936 però sense plaça, que feia classes a casa de la seua iaia, al carrer de Sant Miquel ajudat pel seu germà Miguel que llavors era estudiant de Magisteri; era militant de Falange Espanyola i de les Jons i en començar la guerra es va amagar, juntament amb el seu oncle, Miguel Escrivà Pellicer, alcalde republicà cessat el febrer d'aquell mateix any, al poble de Fomorca (la Marina alta). Per orde del Comité Revolucionari Antifeixista Local van ser buscats, localitzats i afusellats el 29 d'agost de 1936 al poble de Sagra (la Marina Alta). Van ser els primers afusellats de Bellreguard.

Salvador Viciano Escrivà era un jove mestre de 31 anys, fill de l'ex-guardia civil i president de la banda de música del poble Salvador Viciano, que exercia de mestre interí a Lloc Nou de Sant Jeroni. Era republicà d'esquerra i als pocs mesos de començar la guerra se'n va anar al front d'Aragó a lluitar en el ban de la República; allí va ser nomenat comissari de guerra participant en la defensa i presa de Terol. En tornar al seu poble natal de permís, va ser tirotejat el vehicle on viatjava per part de l'aviació enemiga i va morir a l'acte.

L'ESCOLA FRANQUISTA

La instauració del nou model educatiu franquista comporta una ruptura amb el model anterior. Es tracta d'un trencament volgut i potenciat, ja que és el resultat d'una Guerra Civil en què va haver-hi vencedors i vençuts.

A l'hora de parlar de l'escola que es consolida amb el nou règim cal destacar, sobretot durant les primeres dècades, d'extraordinària i intensa depuració que pateix el col·lectiu del magisteri. Una depuració que és fruit d'una clara voluntat d'esborrar el passat i d'assegurar-se, en la mesura que siga possible, uns professionals dòcils i addictes a la nova ideologia nacional catòlica.

De la intensitat de l'esporgada que es va fer entre els mestres ens podem fer una idea llegint el decret de 8 de novembre de 1936, firmat pel mateix general Franco on, entre altres coses, manifesta:

El hecho de que durante varias décadas el Magisterio, en todos sus grados y cada vez con mas raras excepciones, haya estado influido y casi monopolizado por ideologías e instituciones disolventes, en abierta oposición con el genio y tradición nacional hace preciso que, en los momentos por que atravesamos, se lleve a cabo una revisión total y profunda en el personal de Instrucción Publica (...) extirpando así de raíz esas falsas doctrinas que con sus apóstoles han sido los principales factores de la trágica situación a que fue llevada nuestra patria.

És una depuració “programada i de radical duresa” per dir-ho en paraules de Juan Manuel Fernández Sòria i Carme Agulló.

LA DEPURACIÓ FRANQUISTA

Les comissions depuradores es crearen per decret del 8 de novembre de 1936 i tindran diferents categories segons quin siga el col·lectiu sobre el qual han d'actuar: professorat universitari, professorat de secundària, mestres, etc.

A València es crea la Comissió Depuradora d'àmbit provincial. Aquesta Comissió inicia els expedients als mestres, partint de la base que tots eren culpables mentre no es demostrara la seua innocència.

A la comissió podien arribar tot tipus de denúncies que no era necessari justificar i que podien ser anònimes. Els denunciants no havien de justificar les acusacions, sinó que eren als denunciats se'ls concedia un termini de deu dies hàbils per a aportar la documentació justificativa de la seua innocència. Molt sovint, però, aquestes acusacions no eren més que una revanxes degudes a les tensions i a les vivències d'una lluita civil entre persones del mateix poble. Per a molts afectes al nou règim havia arribat l'hora de la venjança y aquesta es deixaven sentir amb força.

L'actitud inquisitorial i el clima nacional catòlic són ben clars en la documentació elaborada per la comissió depuradora. Les dades que es demanen als mestres acusats són les següents:

1932. Grup amb la mestra Genoveva Cardona.

1932. Alumnes amb la mestra Dolores López.

Datos anteriores a julio de 1936.
¿A que partido político pertenecía?
Si no ha estado afiliado a ninguno. ¿Por que partido político demostraba mayor simpatía?
¿Formaba parte activa en mítines, manifestaciones, etc.?
¿Acostumbraba a asistir a ellos, aunque no tomara parte activa en su organización?
¿Hacía actos de propaganda política? ¿Cuales?
¿Oía, ordinariamente, misa los domingos y comulgaba una vez al año?
¿Hacia alardes de irreligiosidad?
¿Pertenecía a alguna sindicación?
¿La propagaba?
¿Formaba parte de sus Comités o Juntas Directivas?
¿Estaba afiliado a algún partido separatista o catalanista? ¿A cual?
Sin estar afiliado, ¿demostraba simpatía por alguno? ¿Por cual?
Periódicos a que estaba suscrito o que mas leía.

Durante el periodo de guerra.
¿Ha tomado parte en mítines, conferencias políticas, etc.? ¿En cuales?
¿A que sindicación ha pertenecido?
¿Ha formado parte de sus Comités o Juntas Directivas?
¿Ha enseñado contra la Religión, la Moral Cristiana o el amor a España?
¿Se le puede considerar adicto al Glorioso Movimiento Nacional?
¿Que hay de su vida publica, religiosa, patriótica, profesional, sindical, etc. digna de notarse?

La Comissió Depuradora edita un plec de càrrecs que li es lliurat al mestre o a la mestra perquè demostre amb avals, informes, declaracions... la seua innocència. La comissió, després, emet la proposta de sanció a la Comissió Superior Dictaminadora dels Expedients de Depuració que passa al Ministeri d'Educació, i finalment es publica la en el Butlletí Provincial de cada província. Un estudi a fons dels llibres d'actes de la Comissió

Depuradora i dels expedients personals dels mestres depurats permet fer-nos una idea com cal de la intensitat de l'esporgada i del nivell de pressió sociopolítica-religiosa que es vivia als nostres pobles.

Abans de fer una relació de tots els mestres depurats --que a Bellreguard en són 14--, cal que ens fixem, com a exemple per a entendre aquest procés de segregació depuració, en l'expedient incoat a la mestra del nostre poble donya Isabel Aparicio Pellicer. Tenia 26 anys i estava de mestra a Miramar. Primerament, el dia 16 de maig de 1939 signa una declaració jurada que consta d'un qüestionari de preguntes que presenta a la Comissió Depuradora. En aquest document, entre altres coses, declara “*que no prestó ningún servicio bajo el mando de jefes marxistas; que no pertenece a ningún partido político, que no ha realizado cotizaciones a ningún partido ni sindicato ni otra organización de izquierda; que no ha formado parte de ningún comité, que no perteneció a las milicias del Frente Popular, etc...*”. I finalitza el qüestionari relacionant tres persones que poden confirmar (avalar) les seues manifestacions. Es tracta de Vicent Ramis Ciscar, Faustino Burguera Torres, tots dos de Bellreguard, i Bautista Peiró Caudeli, de Miramar.

A aquesta declaració jurada adjunta cinc certificats: de l'alcalde, del Cap de la Falange, del Rector, d'un pare de família (tots de Miramar) i un altre del Col·legi de Santa Anna de València, on havia estudiat, amb informes favorables de bona conducta, catòlica practicant, addicta al moviment nacional, etc, etc.

A primers de febrer de 1940 rep el plec de càrrecs per part de la Comissió Depuradora del Magisteri d'Ensenyament Primari en què es acusada de:

- 1.- Haver sigut element actiu de la causa roja*
- 2.- Pertànyer al Socorro Rojo Internacional*
- 3.- Ser anticlerical.*

En l'expedient d'inculpacions no apareixen les persones que la denuncien ni es demostra la veracitat dels càrrecs que ha de rebatre per a demostrar que és innocent de les tres acusacions formulades.

El dia 29 de febrer, donya Isabel Aparicio Pellicer presenta, dirigit al president de la Comissió Depuradora, el plec de descàrrecs juntament

1932. Grup amb la mestra Dolores López.

1932. Escola de Miguel Giner Momparler.

amb vuit avals i certificacions jurades que demostren la falsedat de les acusacions. Es tracta dels següents documents avaladors:

1. Vicente Pellicer Muñoz, de FET, de les JONS i primer regidor de la Comissió Gestora de l'Ajuntament de Bellreguard i delegat de premsa i Ramón Costa Muñoz, falangista amb carnet de la Milícia de la 2a línia de Castelló en que es destaca *la seua conducta política, social i religiosa impecable, i que no ha pertangut mai al Socorro Rojo Internacional*. El paper està autenticat, a més més, amb la signatura de l'alcalde, Ernesto Orts.

2. Antonio Peiró Molió, alcalde de Miramar, afirma que la imputada *va complir amb els seus deures escolars i va tenir sempre una conducta irreprotxable*.

3. Rosa Ibiza Ramis, afiliada a la Falange i al Socorro Blanco; Vicente Ramis Ciscar, pare de primer afusellat en la guerra; Miguel Pérez Pellicer i Antonio Burguera Torres, pares de xiquetes que van ser alumnes seus on s'assenyala *que no ha sigut mai element actiu de la causa roja*.

4. Salvador Viciano Pastor, guàrdia civil retirat, pare del mestre mort en el front de Terol, en què jura que la mestra *ha sigut d'una ideologia política i social i religiosa digna d'elogi i que no ha pertangut a cap entitat d'esquerres*.

5. Diverses monges del col·legi de la Caritat de Santa Anna de València, on va estudiar magisteri, on asseguren que donya Isabel *havia observat una bona conducta religiosa*.

6. Antonio Asins Romaguera, rector de Miramar, on afirma *que mai va ser anticlerical, que assistia amb els xiquets a la missa dels primers divendres de mes, ha ajudat a la reconstrucció dels ornaments de la parròquia*

7. Toribio Sellés Calvo, rector de Bellreguard, que indica que *ha observat bona conducta moral i religiosa, freqüentant els sants sagraments*.

8. Les companyes del Col·legi de les Ursulines de Gandia, Rosa Pérez Avargues, Isabel Marco Pellicer, Rosa Costa Costa i Pura Costa Costa, naturals de Bellreguard certificant la seua assistència al col·legi.

En data de 23 abril de 1940, la Comissió Depuradora del Magisteri de València fa al Ministeri d'Educació la proposta de *confirmación en el cargo por considerarla adicta a nuestro Movimiento*. El dia 23 novembre la Comissió Superior Dictaminadora d'Expedients de Depuració va proposar al ministre d'Educació la Confirmació en el seu càrrec a la mestra Isabel Aparicio Pellicer. El Ministeri va aprovar la proposta, definitivament el dia 30 de desembre del mateix any.

Emilio Borrás Pastor, Luís Francisco Concepción Insa i Miguel Cremades Viñarta, cursillistes de 1936, van ser expedientats sense cap càrrec en contra i habilitats per a l'exercici de mestres.

Sebastian Ferrer Ferrer mestre a Bellreguard des de 1934 fins a 1958, Evaristo Morant Marco mestre a Beniopa, Francisca Pellicer García a Castelló de la Ribera i Consuelo Pellicer Moreno a Ademús, expedientats sense cap càrrec, van ser confirmats en els seus llocs i es van reintegrar en els seus respectius pobles.

Carmen Oltra Giménez, natural de Gandia i filla de Miguel Oltra Ribera, alcalde que va ser durant la II República a Gandia i mestra en el nostre poble des de 1934, va ser acusada de ser simpatitzant d'esquerres, va ser confirmada en el seu lloc com a mestra, però inhabilitada per a exercir càrrecs directius; va continuar a Bellreguard fins a 1946, en què va ser traslladada al Grup Escolar Sant Francesc de Borja de Gandia. on es va jubilar.

Antonio Doménech Fenollar, natural de Xeraco mestre de Bellreguard des de 1934; va ser acusat de ser propagandista. Segons el seu expedient va ser confirmat en el càrrec amb la prohibició de sol·licitar vacants durant dos anys; va romandre a Bellreguard fins a 1941; posteriorment va ser traslladat a Sumacàrcer, Xella i a Vallada i es va jubilar a Alcàsser, on va ser director.

Teresa Pellicer Cardona, natural de Bellreguard, mestra interina en 1927 i mestra municipal de pàrvuls durant la guerra civil. Va ser acusada de complicitat per la confiscació de la casa d'en Fernando Bosch i de ser antireligiosa. Segons informacions de les seues nebodes, ja que el seu expedient no s'ha trobat en l'Arxiu General de l'Administració, va ser inhabilitada per a exercir el càrrec de mestra i condemnada a sis anys de presó, dels quals sols va complir nou mesos per la seua bona conducta

1933. Alumnes amb el mestre Jaime Mora i el seu fill.

1934. Escola de pàrvuls d'Isabeleta Gregori.

i donar classes a les recluses. Fou rehabilitada en 1962 i va prendre possessió com a mestra de La Carrotja (La Vall de Gallinera).

Dolores López-Maestre Bárcena, natural de Calahorra (La Rioja), esposa de Pedro Fuster Lambiés va prendre possessió de mestra a Bellreguard juntament amb el seu espòs l'any 1927; van ser mestres del poble fins a 1939. Encara que no hem trobat el seu expedient de depuració a l'Arxiu General d'Administració, ens consta, però, que va ser separada definitivament de l'escola i inhabilitada per a exercir el càrrec; va ser ingressada a la presó on va estar molt poc de temps. L'any 1950 va ser rehabilitada en el seu càrrec i es va jubilar de mestra a Albal.

Pedro Fuster Lambiés, és el més represaliat dels mestres destinats a Bellreguard. Espòs de Dolores López, va estar destinat a Bellreguard des de 1928 fins a 1939. Va ser acusat de pertànyer a Esquerra Republicana (IR), de col·laborar amb en Comité Revolucionari i de ser contrari a la religió. Separat definitivament de l'escola i inhabilitat totalment per a exercir el càrrec, va ser condemnat a 30 anys de presó, encara que després li la van reduir prou. Quan en va eixir va ser professor de l'acadèmia Martí de València fins la seua jubilació. I justament, quan li faltava un mes per a la jubilar-se, als 70 anys, va ser rehabilitat en el seu càrrec; per aquesta raó va poder tramitar els papers i va poder cobrar la jubilació com a mestre, cosa que, amb tota justícia, li corresponia.

Un estudi a part mereix el cas del mestre, fill de Bellreguard, don Francisco Gregori Chuliá, va ser un dels set mestres afusellats en la província de València. Acabada la guerra civil va patir un consell de guerra i un judici sumaríssim. Era fill de Francisco Gregori Costa, practicant, i Carmen Chuliá Lloret, de Xeresa; havia nascut l'any 1903.

Es va casar el 1930 amb Dolores Barberà Todolí, amb la qual tingué tres fills. L'any 1921 començà els estudis de magisteri per lliure mentre treballava per a pagar-se els estudis; acabà la carrera l'any 1927. Va fer les pràctiques a les escoles de Bellreguard sota la tutela de D. Evaristo Morant Peiró.

La seua primera plaça de mestre va ser a Buñuelos del Rudón (Burgos) i l'any 1933 es va traslladar a Tales (Castelló de la Plana), on va exercir el seu ministeri fins a 1937.

Era militant d'Esquerra Republicana (IR) i delegat de FETE (Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyança), segons informa Vicente Gavarda en el seu estudi *Els afusellaments al País València*.

Acabada la guerra civil, en el mes de maig és empresonat a les Escoles Pies; en el mes de setembre se celebra el seu Consell de Guerra a la mateixa Gandia; el mes de novembre és traslladat a la presó model de València i el dia 12de setembre de 1940 és afusellat a Paterna juntament amb el seu paísà Joaquin Pastor Pastor; tenia 36 anys d'edat.

El buit deixat pels mestres exiliats, expulsat, morts, etc. és omplit ràpidament per uns altres que són triats, sobretot en els primers moments, amb criteris molt més polítics que no pedagògics. La convocatòria per a la provisió de places del 25 de març de 1939 deixa ben clar quins són els motius preferents per a l'adjudicació:

1. Ser mutilat com a conseqüència de l'actual guerra, sempre que la mutilació no li impossibilita l'exercici de l'ensenyança.
2. Haver estat ferit en l'actual campanya, eren preferits, en funció del nombre de ferides que demostraven haver patit.
3. Haver prestat serveis militars, com a combatent, en l'actual guerra.

1936.- Carnet de mestre nacional de Francisco Gregori.

1934. Escola de Miguel Giner.

1934. Alumnes de la mestra Dolores López.

4. Haver patit vexacions greus en la persona del sol·licitant, per part dels rojos.

5. Ser familiar d'un mort o mutilat en aquesta campanya fins al segon grau de parentiu per consanguinitat o afinitat. Dins d'aquest orde es prefereix el que haja perdut major nombre de familiars.

6. Dins dels mateixos graus de parentiu, haver perdut un major nombre de familiars per assassinat a mans dels rojos o a conseqüència de la seua barbàrie.

7. Tindre actualment presoner o mutilat pels rojos, algun familiar, dins del parentiu assenyalat.

No costa molt imaginar-se el tarannà d'aquests nous mestres que s'havien vist afectats directament en la seua vida familiar per la Guerra

Civil. Si a més, tenim present que en totes les capitals provincials es fa un curs obligatori d'orientació i perfeccionament per als mestres en exercici amb la finalitat d'inculcar els nous valors de l'Espanya franquista, en un país que acaba de patir una Guerra Civil de tres anys, ja podem intuir com serà l'escola pública durant les primeres dècades de la dictadura.

En aquesta època, l'educació només interessa al Govern com a vehicle transmissor d'ideologia, sense importar-hi en excés la seua organització i estructura interna. Així, proliferen decrets i ordres ministerials amb una sola idea fixa: l'educació ha de ser catòlica i patriòtica.

Podria caracteritzar-se succintament el sistema escolar de la postguerra per una sèrie de trets. En primer lloc, es defineix una ensenyança confessional catòlica basada en tres premisses fonamentals:

educació d'acord amb la moral i dogma catòlics, ensenyança obligatòria de la religió en totes les escoles, i dret de l'església catòlica a la inspecció de l'ensenyança en tots els centres docents. S'hi observa igualment una politització de l'educació per mitjà d'una orientació doctrinària de totes les matèries. Es produeix una ruptura total amb l'època anterior i es rebutgen tots els avanços de la República pel que fa a renovació dels mètodes pedagògics i millora del nivell intel·lectual de l'ensenyança. També és important la separació de sexes, deguda a la prohibició de la coeducació. I, finalment, s'incrementen l'elitisme i la discriminació en l'ensenyança, manifestats principalment per l'existència d'un sistema educatiu de «doble via»: una per a les elits de batxillerat i una altra per a les classes més desfavorides.

1935. Grup amb la mestra Genoveva Cardona.

1935. Alumnes de Sebastian Ferrer.

1935. Grup amb la mestra Carmen Oltra.

1940. Antonio Doménech amb els seus alumnes.

LA POST GUERRA

A l'escola de Bellreguard l'inici del període de la dictadura franquista comporta canvis en part del professorat. Don Sebastián Ferrer continua com a director de xiquets i entren dos mestres nous: don Miguel Mas Mascarell i don José Llorca Prats, ensenyants que substitueixen respectivament don Pedro Fuster i don Antonio Doménech. Pel que fa a les mestres, cal dir que continuen donya Carmen Oltra i donya Mª Josefa Fenollosa i n'entra una de nova: donya Maria Crespo Font, que substitueix Dolores Lopez-Maestre. Donya Maria Crespo havia sigut alcaldessa de Fontanars durant la II República.

En el mes de maig de 1939 es constitueix la Junta Municipal de Sanitat, formada per l'alcalde, el metge, el farmacèutic, el veterinari, el senyor rector, pel secretari de l'Ajuntament i pel mestre, don Sebastián Ferrer.

En Gener de 1944, el Delegat Provincial de l'Institut Nacional de Previsió es dirigeix en carta a l'alcalde, Ernesto Orts, com a president que és de la Junta Local de primera ensenyança i li recorda l'obligació de crear la Mutualitat Escolar i durant el mes de març es crea l'esmentada agrupació per a l'escola de xics amb el nom de Mutualitat Escolar Sant Miquel Arcàngel. Els seus estatuts van ser aprovats i es va nomenar la Junta directiva, formada per:

President: Ernesto Orts Pellicer

Secretari: Francisco Mahiques Villagrasa

Tresorer: Dionisio Cremades Bordás

Comptador : Sebastián Ferrer Ferrer

Vocals: Vicente Pellicer Cremades, Manuela Bordás Peiro, els mestres Evaristo Morant, Sebastián Ferrer i Jose Llorca.

Com a representants dels alumnes en la Junta hi ha Antonio Sanmateu Calafat, Pedro Pastor Cremades, Miguel Escrivá Molió, Abelardo Honrrubia Pellicer, Vicente Aparisi Alberola i Juan Garcia Costa.

En la mateixa data es crea la Mutualitat Escolar la Immaculada per a l'escola de les xiquetes. La Junta Directiva està formada per Carmen Oltra Giménez, Maria Crespo Font i Filomena Pérez López.

L'any 1944 pren possessió com a mestre, procedent de Beniopa, don Evaristo Morant Marco, fill de la localitat; l'any 1952 va ser nomenat

director, càrrec en què va continuar fins la seua jubilació. I va ser en aquesta època de la seua vida quan, vivint amb la seua filla Carmencita a València, es va dedicar a investigar en els arxius de la capital sobre la història del nostre poble, estudi que va acabar l'any 1964 amb el títol *Monografia Geohistòrica de Bellreguard*. Uns anys més tard, el 1997, va ser publicat per l'Ajuntament. I com és natural, ens ha servit per complementar moltes dades d'aquest treball.

La manca d'aules d'infantil continuava fent necessària l'existència de l'escola dels cagons que eren d'una gran ajuda per a les famílies sobretot en la temporada de la taronja. En aquestos anys tenia una escola de pàrvuls Amàlia Fornet en el xamfrà enfront de la farmàcia, en la carretera. En els anys 50 Clementina Llinares en va obrir una al carrer Sant Vicent.

CONSTRUCCIÓ DE LES VIVENDES PER ALS MESTRES.

L'any 1944, durant el mes de maig, i a petició de la Comissió Municipal d'Obres Públiques i Foment, formada per Jaime Torres Borrás i Tomás Borràs Castillo, és aprovat per l'Ajuntament un acord per a la construcció de 27 vivendes, de les quals 21, són per als treballadors i 6 per als mestres. Per aquest motiu s'encarrega a l'arquitecte Pablo Soler Lluch que redacte l'oportú avantprojecte i alhora es gestiona la compra dels terrenys per a la seua construcció en un solar de l'actual carrer Abadia. En el mes d'agost l'Institut Nacional de la Vivienda n' aprova l'avantprojecte i dóna dos mesos de termini perquè l'Ajuntament presente el projecte definitiu i l'escriptura de compra dels terrenys.

Al mes de novembre és presentat el projecte a l'INV. En l'estudi s'indica que el cost mitjà per casa és de 32.000 pessetes i s'hi demana que els sis habitatges per a mestres siguen subvencionades pel Ministeri d'Educació Nacional; però com no s'hi aporta l'escriptura de la compra del terreny, el projecte és rebutjat.

A febrer de 1947 el ple de l'Ajuntament presidit per Ernesto Orts Pellicer acorda renunciar a continuar amb l'anterior projecte *“per l'elevat cost dels solars”* i al mateix temps es pren la decisió d'encarregar a l'arquitecte la confecció d'un altre avantprojecte, aquesta vegada de dotze cases per als mestres i funcionaris, i per a la seua construcció l'Ajuntament aporta

el solar que té en l'antic “basot”, (clot de l'era). Els habitatges van ser qualificats de protegits.

Dos mesos després, es presenta l'avantprojecte amb un pressupost de 518.866 pessetes a la Dirección General de el Instituto de la Vivienda.

El desembre de 1949 és aprovat definitivament el projecte pel mencionat institut i l'Ajuntament sol·licita a l'Institut para la Reconstrucción Nacional, un préstec de 264.883 pessetes per a un termini de 20 anys al 4 % d'interés, quantitat que correspon al 50 per cent del projecte i al mateix temps demana un avançament de 211.906 pessetes a l'Institut de la Vivenda corresponent al 40 per cent del projecte per a 20 anys a 0 % d'interés. El deu per cent restant (160.000) aniria a càrrec de l'Ajuntament.

El dia 1 juny de 1950 es fa la subhasta per a adjudicar-ne la construcció, però queda deserta perquè no s'hi presenta ningú. Per fi, el setembre de 1952, quasi dos anys després --i prèvia modificació de les condicions i l'augment del cost-- és realitzada la subhasta i adjudicada a Manuel Casanova Giner en nom de l'empresa Socusa. La construcció va durar dos anys, de manera que l'any 1954 van ser inaugurades. Finalitzava així un llarg procés de quasi deu anys iniciat per l'alcalde Ernesto Orts i acabat en època de l'alcalde Miguel Costa.

En la dècada dels 50 s'observa una certa obertura en el món de l'ensenyança. Persisteixen la confessionalitat i el predomini de l'Església, però remeten un poc el patriotisme i la preponderància de l'adoctrinament polític sobre el tecnicopedagògic. De tota manera, si llegim els fragments d'una llibreta d'exercicis i dictats d'un alumne de nou anys del curs 1950-51, que assistia a la classe de don Evaristo Morant, ens adonarem que als deu anys d'acabada la guerra civil, les normes i les actuacions en l'escola, almenys en la seua, havien canviat molt poc.

En primer lloc l'estudiant ens descriu com és la seua classe *“Yo estoy en la clase número 1, tercer grado y estoy muy a gusto en ella. Es bonita y alegre, espaciosa y bien iluminada. En primer término hay una mesa y una silla para el maestro. Dos armarios para libros, cuadernos de trabajo y museo. En la testera y a un ángulo, una pizarra con caballete y otra pizarra mural. Las mesas son bipersonales.*

Del techo penden tres luces eléctricas y colgando de las paredes se ven: el crucifijo, que preside todas las tareas escolares, el retrato del Caudillo, un cuadro del Sagrado Corazón de Jesús y otro de la Virgen, una colección de mapas y el reloj”.

En un altre exercici ens descriu tot el que fa durant la jornada escolar: *“En nuestra escuela hay una vida ordenada: antes de entrar izamos la bandera, formamos todos los niños en el patio y en posición de firmas, decimos la oración por los caídos, oramos por ellos al Señor y cantamos el Himno Nacional. Despues, en fila de a uno entramos en clase; antes de entrar el sr, maestro pasa revista de limpieza y exige hihgiene completas. Nos sentamos en las mesas, leemos, hacemos problemas, nos pregunta las lecciones que nos mandó estudiar en casa y cuando es hora de salir cantamos un canto religioso y damos gracias a Dios por los beneficios recibidos durante la mañana. También tenemos un rato de recreo.*

Por la tarde al entrar, se pasa revista de limpieza, cantamos el Himno a la Virgen del Pilar, rezamos para padirle mercedes y empezamos el trabajo; escribimos, escuchamos atentamente las explicaciones del sr maestro y se nos da trabajo para el día siguiente. Al final de la clase salimos al patio y formados, arriamos la bandera y damos gracias a Dios por lo aprendido”.

Ben segur que també va haver-hi un grup xicotet, molt xicotet, de mestres --hòmens i dones-- que en aquest nou clima, totalment advers, van intentar mantindre un mínim de qualitat docent i que, sense dir-ho, van procurar continuar aplicant aquelles metodologies que havien après anys abans. Tasca gens fàcil de dur a terme durant el franquisme més repressor. En aquests anys no hi haurà plantejaments ni debats pedagògics.

1942. Grup d'alumnes amb el mestre José Llorca Prats.

1943. Alumnes de la mestra Maria Crespo, amb Carmen Morant, filla de don Evaristo.

1944. Grup d'alumnes amb la mestra Filomena Pérez.

1944. Escola de pàrvuls d'Amàlia Fornet.

1945. Grup de la mestra Francisca Lacomba.

1945. El mestre Sebastián Ferrer i els seus alumnes.

1945. Carmen Oltra amb les seues alumnes.

1947. Evaristo Morant Marco.

1946. Grup de mares amb els seus fills a l'eixida de l'escola de pàrvuls.

1945. El mestre Evaristo Morant Marco amb els seus alumnes.

1947. Filomena Pérez.

1949. Alumnes de la mestra Maria Mayor.

1954. Vivendes dels funcionaris civils

AMPLIACIÓ DEL GRUP ESCOLAR

Bellreguard anava creixent i les antigues escoles, construïdes el 1926, que només tenien capacitat per a quatre classes, dues de xiquets i dues de xiquetes, s'havien quedat menudes, i comença, una vegada més, el pelegrinatge dels alumnes per diverses cases i locals del poble que eren habilitats com a escoles. Feien falta quatre aules més, ja que en total hi havia tres classes de xics, tres de xiques i dues de pàrvuls. Era necessari, doncs, doblar la capacitat del centre escolar.

En el mes de juliol de 1954 l'Ajuntament acorda la construcció d'un primer pis en les escoles amb un pressupost de 495.694 pessetes i al mateix temps demanar un avançament a la Diputació Provincial de 300.000 pessetes.

En l'octubre de 1955 es va subhastar el projecte de l'ampliació del Grup Escolar, que va ser adjudicat a l'únic postor que va acudir a la subhasta: Juan Sastre Sendra, pel preu de 410.000 pessetes. El centre renovat es va inaugurar el curs 1957-1958 amb les vuit seccions completes. Hi havia els ensenyats següents: donya Maria Major Lloret, com a directora, donya Consuelo Pellicer Moreno, que posteriorment també va ser directora, donya Laura Mora Poquet, donya Amparo Bosch Lluna i donya Remedios Castillo Frasset en xiquetes, i en xiquets, don Sebastián Ferrer Ferrer com a director, don Eduardo Ibañez Espinosa i don Diego Llorca Perez. Aquest va ser l'últim curs de Sebastián Ferrer després de 24 anys de servei a Bellreguard, on, a més de ser director de l'escola va ser nomenat cronista oficial de la localitat.

És de destacar el fet curiós que en la inauguració de les escoles el 1926 estava de mestre don Jaime Mora Sirera i en la inauguració de la seua ampliació, 30 anys després, era mestra la seua filla, donya Laura Mora Poquet.

A l'agost de 1956, l'Ajuntament acorda retolar amb el nom de Salas Pombo, el grup escolar en construcció. Però dos anys després, en sessió celebrada el 15 de juliol de 1958, s'acorda *“que per desig exprés del senyor Diego Salas Pombo, governador civil de la província, que el nou Grup Escolar siga dedicat al Generalíssim Franco.”* I des d'aquell moment, es va anomenar “Grupo Escolar Francisco Franco”.

Curs 1957 - 58 Les mestres Maria Mayor, Consuelo Pellicer, Laura Mora, Amparo Bosch i Remedios Castillo.

Durant aquest període la manca i la degradació del sistema d'ensenyament públic, i l'interés de moltes famílies per aconseguir un futur millor per als seus fills, fa que molts xiquets i xiquetes del poble comencen a assistir a escola en col·legis de Gandia. Les famílies més adinerades els porten interns a col·legis religiosos, els seminaris de diverses ordes religioses; el clero secular també serà una nova alternativa

per a assolir una formació intel·lectual més completa. Proliferen, també, les anomenades acadèmies, a Bellreguard mereix especial menció la que es va obrir l'any 1954 en el carrer Sant Miquel amb el nom “*Academia San Miguel*”, el titular era el pèrit mercantil Salvador Martí Pastor i la regentava i impartia les classes don Antonio Llopis Borrás, que a més de formar en l'ensenyament primari preparava, junt amb la seua esposa Isabel Pellicer i Joaquin Moreno, per a examinar-se de batxillerat com alumnes lliures a l'institut d'Alcoi un grup de xics i xiques del poble molts dels quals després han sigut mestres.

ALTRES MESTRES 1944 – 1959

Don Jose Morant Pellicer, germanastre de don Evaristo Morant; va ser substituït interí durant dos anys (1944-1945) de don Sebastián Ferrer.

Don Juan Romero Ascó i la seua esposa donya Filomena Perez López van passar per l'escola també durant els anys 1944 i 45.

Don Diego Llorca Perez, d'Oliva, en 1946.

Donya Herminia Barba Celles, en 1944.

Donya Maria Mayor Lloret, 1946

Donya Consuelo Pellicer Moreno, 1949

Donya Amparo Rodriguez Rutea, en 1951.

Donya Nativitat Ramón Ramón, en 1952.

Donya Josefa Hernández Elena, en 1953.

Donya Dolores Vila Millet, 1954

Don Eduardo Ibañez Espinosa, 1952

Donya Misericordia Marqués, en 1957.

Donya Laura Mora Poquet, 1957

Donya Remedios Castillo Frasquet, 1957

Donya Ramona Peiró Ascó, de Potries, recordada per la seua dedicació altruista en les tasques culturals i religioses de la parròquia que va prendre possessió en 1958.

L'any 1959 van prendre possessió don Felipe Tobar Merino, natural de Palència, casat amb Mercedes Cremades i integrat en el nostre poble, on era regidor de l'Ajuntament, i don Vicente Salom Pedrós, de Piles, que després va ser director i creador juntament amb donya Consuelo Pellicer del menjador escolar que va ser inaugurat l'any 1961.

En els anys 60, superada la crisi de la gelada, s'inicia l'expansió econòmica, apareixen les primeres indústries, augmenta la població escolar, i una altra vegada més, els xiquets i les xiquetes de Bellreguard comencen a ser distribuïts per diversos locals del poble, des del centre parroquial fins a baixos paticulars. En l'estat espanyol l'aparició de moviments de renovació pedagògica i les tensions internes del sistema polític fan que siga indispensable una reforma total i profunda del sistema educatiu.

Anys 50. Una aula de l'escola franquista.

1950. Evaristo Morant Marco.

1952. El mestre Miguel Cremades amb els seus alumnes.

1953. Pàrvuls amb la mestra Josefa Hernández.

1953. Don Juan i els seus alumnes.

1952. Escola de pàrvuls de Clementina Llinares.

1953. Consuelo Pellicer Moreno i les seues alumnes.

1954. Alumnes de Nativitat Ramón.

Curs 1959-60. Maria Mayor, Consuelo Pellicer, Ramona Peiró, Rosa Pellicer, Rosa Chuliá i Asunción Aguar.

Curs 1959-60. Eduardo Ibáñez, Vicente Salom i Felipe Tobar.

1955. Grup del mestre Eduardo Ibáñez Espinosa.

1955. Mª Dolores Vila Millet.

1958. El mestre Eduardo Ibáñez amb uns alumnes.

1958. Orla

En els anys 50 del segle passat era costum que els mestres acompanyaren els xiquets de 1ª comunió des de l'escola a l'església.

Les mestres acompanyaven les xiquetes.

En els anys 60, alguns mestres, com Ramona Peiró, feien el que ara anomenem “activitats extraescolars” en el Centre Parroquial.

Records Escolars.

1956. El mestre Eduardo Ibáñez amb un grupet d'alumnes de repàs en el pati de la casa dels mestres.

Records Escolars.

1962. El rector José Silvestre beneint el menjador de les xiques.

1962. El senyor rector beneint el menjador dels xics.

1962. Menjador escolar de les xiques.

1962. Menjador escolar dels xics.

1963. La mestra Asunción Aguar amb les seues alumnes i el director de l'escola Vicent Salom.

1963. Grup de mestres amb la Corporació Municipal i autoritats.

1965. Rosa Chuliá, Rogelia Escrivà, Isabel Aparicio, Ramona Peiró, Consuelo Pellicer, Asunción Aguar, Felipe Tobar, Vicente Salom, Feliciano Gómez, Pedro Miret.

1967. Un grup d'alumnes en el temps de l'esplai.

1963. El pati de xics a l'hora de l'esplai.

Records Escolars.

Commemoració dels 10 anys de la campanya “CAL DIR...”

LA LLEI GENERAL D'EDUCACIÓ DE 1970

La Llei 14/1970 de 4 d'agost, anomenada *Ley General de Educación i Financiamiento de la Reforma Educativa* (LGE), regula i estructura, per primera vegada en aquest segle, tot el sistema educatiu de l'estat. Va ser una llei de gran abast, que va pretendre superar les contradiccions internes en què el sistema havia caigut per successives reformes sectorials, insuficients per a respondre a l'accelerat canvi social i econòmic de l'Espanya d'aquells moments.

El sistema educatiu s'estructura en quatre nivells: preescolar, educació general bàsica, ensenyances mitges i ensenyança universitària. Generalitza l'educació dels 6 als 14 anys per a tota la població, en el doble sentit d'integració en un sistema únic, no discriminatori, de tots els xiquets compresos en aquestes edats, i d'escolarització plena. És una llei que es preocupa per la qualitat de l'ensenyament. Així, no només va suposar l'extensió de l'educació, sinó que va procurar una ensenyança de qualitat per a tots. Aquesta llei reconeix la funció docent de l'estat en la planificació de l'ensenyament i en la provisió de places escolars. Es tracta d'una disposició legal que també es preocupa per establir relacions entre el sistema educatiu i el món del treball, en el sentit que l'educació prepare per al treball. Configura un sistema educatiu centralitzat, que comportarà una uniformitat en la ensenyança, i que permet l'entrada a l'escola de les llengües vernacles.

La implantació de l'EGB va accentuar encara més la necessitat de construir un nou centre escolar. Aleshores s'inicia el procés ja conegut de buscar un solar, presentar un projecte, licitar unes obres, etc. Es tria un espai a l'eixida oest del poble, a la vora de la carretera d'Almoines. Una vegada construït, es va inaugurar l'any 1979. Els xiquets i les xiquetes de Bellreguard deixen de pelegrinar per locals del poble, però queden dividits: una etapa de l'EGB es fa en el centre escolar vell i l'altra, en el nou.

Amb l'arribada de la democràcia el parlament, sorgit de les eleccions de 1976, dissenya una constitució democràtica, que és debatuda i pactada per la majoria de les forces polítiques del país i aprovada per referèndum l'any 1978. L'article 27 de la Constitució marca els principis generals de tota la legislació en matèria educativa. L'ajust a les doctrines democràtiques i de

participació presents en la Constitució constitueixen el canemàs regularà les noves lleis educatives.

Han estat decisives en l'evolució i la millora del sistema educatiu espanyol la Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació (LODE), de l'any 1985, la Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE), de 1990 i la Llei Orgànica de la Qualitat de l'Educació, de l'any 2002.

La democratització del país també va portar la participació en els centres escolar de tota la comunitat educativa: professors, alumnes i pares.

El nostre poble no s'ha quedat darrere en el procés de dinamització pedagògica i integració de l'escola en el medi; un exemple del que comentem, arran de la publicació l'any 1983 de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, va ser no només la implantació de la nostra llengua en tot el centre escolar l'any 1984, sinó també l'inici de la campanya *CAL DIR* mitjançant la qual els mateixos alumnes aconseguiren que tots els veïns del poble milloràrem l'ús de la nostra llengua, o la recuperació de costums populars, gastronomia, artesanía, etc. És de remarcar el procés d'implicació del binomi escola i societat, amb la celebració de les setmanes culturals, la intervenció dels professors, de l'AMPA, l'Ajuntament, els veïns...

Els polítics que governaven el poble en aquells moments van optar per una escola pública i de qualitat. És important --en aquest repàs succint a la història de l'ensenyament al nostre poble— que assenyallem que als pocs anys d'aplicar-se la LOGSE, Bellreguard tenia el primer institut de batxillerat de la seua història. Va ser inaugurat, amb el nom Joan Fuster, el dia 16 de març de 1995 pel President de la Generalitat Joan Lerma i l'alcalde Josep Seguí. Però les coses no acabaven allí, sinó que al mateix temps s'encetaven les obres d'adaptació del centre de primària a les necessitats que la nova llei d'educació exigia. La remodelació va ser inaugurada el dia 21 d'abril de 1998, essent alcaldessa Pepa Bonet i directora de l'escola Encarna Garrigós.

L'any 2007 es va posar en marxa la Guarderia Municipal amb un total de 73 xiquets i xiquetes.

En el segle XXI la tasca iniciada per les institucions locals l'any 1823, i continuada per les diverses generacions de bellreguardins, ha fet possible que els veïns d'aquest poble tinguin assegurada la seua formació escolar, des de l'escola maternal fins el batxillerat sense haver d'eixir de la pròpia localitat.

De festa en la Setmana Cultural.

1985. Parvulari de Paqui Aranda i Empar Burguera.

1994. Activitats en el pati del centre escolar nou.

Els escolars iniciant-se en les tradicions populars.

1990. Lola Martí i els seus alumnes.

1991. La classe de Lola Martí.

1998. Amparo Ibiza i Encarna Garrigós en carnestoltes

1987. Primer de Primària

Temps d'esplai.

Actual Centre d'Infantil i Primària
Gregori Maians i Ciscar.

Institut de Secundària Joan Fuster.

1995. El President de la Generalitat Joan Lerma amb la regidora Mª Carmen Llopis i l'alcalde Josep Seguí en la inauguració del Centre de Secundària.

1998. L'alcaldessa Pepa Bonet amb els representants d'altres institucions en la inauguració del Centre d'Infantil i Primària.

Guarderia Municipal inaugurada l'any 2007.

2007. Mestres participants en el 25^é aniversari de l'escola en valencià.

BIBLIOGRAFIA.

ALONSO, JESÚS.E . *Miramar història pròxima*. Ajuntament de Miramar, 2007.

BORRÁS GREGORI, JAUME. *Bellreguard, carrer amunt carrer avall*. Ajuntament de Bellreguard 1998.

CALZADO, ANTONIO. *La II República a Gandía*.CEI Alfons el Vell-Gandia. 2000.

CREMADES MARCO VICENTE. *Momorias de don Vicente “el Blanquet”*. Gandia 2003.

ESCRIVÀ ROGER, ANDRÉS. *Historia política de Gandia*. Gráficas Colomar, Oliva 1975.

FERNÁNDEZ SORIA i M. DEL CARMEN AGULLÓ. *Maestros valencianos bajo el franquismo*. Alfons el Magnanin. Valencia, 1999.

FERNÁNDEZ SORIA i M. DEL CARMEN AGULLÓ. *Purga de Mestres a la Safor en (Miscel-lania Jose Camarena)*. Alfons el Vell, Gandia, 1997.

GABARDA CEBELLÁN, VICENTE. *La Represión en la retaguardia republicana*. Alfons el Magnanim. València, 1996.

GABARDA CEBELLÁN, VICENTE. *Els afusellaments al País Valencià*. IVEI, València 1995.

GARRIDO HERRERO, SAMUEL. *El sindicalisme catòlic a la Safor 1900-1936*. CEI Alfons el Vell, Gandia, 1987.

MADOZ, PASCUAL. *Diccionario geográfico - estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Tomo IV. Madrid, 1846.

MORANT MARCO, EVARISTO. *Monografía geohistòrica de Bellreguard*. Ajuntament de Bellreguard, 1997.

MUÑOZ, DONÍS i ESCRIVÀ, MIQUEL. *Bellreguard, viatge d'imatges*. Ajuntament de Bellreguard, 1987.t

PELLICER I BORRÀS, JOAN E. *Història d'un desig insatisfet (L'ensenyament del valencià fins a 1939)*. Perifèric Edicions. 2006

SALOM PEDRÓS, VICENTE. *Bellreguard en festes*.

TORRES, JOAN ANTONI Y SOLER ABEL. *Història del Poble de Bellreguard* . Ajuntament de Bellreguard, 2006.

ARXIUS CONSULATS

ADPV – Arxiu de la Diputació Provincial de València

AGGC – Arxiu General de la Guerra Civil, Salamanca

AHUV – Arxiu Històric de la Universitat de València

AJPB – Arxiu del Jutjat de pau de Bellreguard

AMB – Arxiu Municipal de Bellreguard

AMG – Arxiu Municipal de Gandia

APB – Arxiu Parroquial de Bellreguard

HMV – Hemeroteca Municipal de València

AGRAÏMENTS.

Ajuntament de Bellreguard
Alemany Fenollosa, Maruja
Alonso, Jesús
Aparicio Alemany, Belinda
Aranda Sendra, Consuelo
Barberá Moreno, Leocadia
Bataller Olaso, Consuelo
Bernabé Pastor, Mari Carmen
Boix Ciscar, Maria
Bonet Borrás, Vicente
Borja Pellicer, Rosa
Borrás García, Isabel
Borrás García, Pura
Burguera Costa, Miguel
Canós Fuster, Inmaculada
Cascales Oltra, Manuel
Catalá Pellicer, Rosario
Ciscar Aranda, Adela
Ciscar Borràs, Magda
Climent Boix, Maria
Climent Pastor, Ana
Climent Pastor, Josep
Concepción Moscardo, Carmen
Costa Ribes, Rosario
Costa Sario, Maribel

Costa Cremades, Pepita
Cremades Arlandis, Lola
Cremades Costa, Miguel
Cremades Aparisi, Juanita
Chulià Pellicer, Rosa
Domenech Balaguer, Maria Pilar
Enguix Gregori, Tere
Escrivà Ballester, Genoveva
Escrivà Gregori, Josep
Escrivà Gregori, Nati
Família Costa Pascual
Ferrer Ferrer, Carlos Manuel
Fornés, Mercé
Fuster Fenollosa, José Ignacio
García Faus, Mª Teresa
Garrigós Avaria, Encarna
Giner Cremades, Toni
Giner Marco, Amparo
Giner Marco, Angelino
Gregori Barberá, Vicente
Gregori Castillo, Rosa Mari
Insa Viciano, Erundina
LLinares Pellicer, Consuelo
LLopis Rodríguez, Vicenta
Malonda Grau, Joan Baptista

Marco Costa, Pura
Marco Costa, Rosa
Martí, Bernat
Martí Gadea, Lola
Mora Poquet, Laura
Morant Marco, Ricard
Muñoz Borràs, Donís
Negre Asco, Lola
Negre Frasquet, Isabel
Pastor Borràs, Elvira
Pastor Borràs, Pura
Pastor Camarena, Lola
Pastor Romero, Paqui
Peiró Peiró, Carmen
Pellicer Amores, Mª Carmen
Pellicer García, Consuelo
Pellicer Moreno, Encarna
Ramis Pellicer, Carmen
Ramis Pellicer, Pura
Rosa Romero, Antonio
Sarió Llinares, Juli
Tobar Cremades, Felip
Viciano Escrivà, Amparo
Vives Pastor, Pepita

LES MEMÒRIES PEDAGÒGIQUES.

Joan E. Pellicer Borràs

L'any 1907 el Ministeri d'Instrucció va exigir als mestres que redactaren una Memòria on tractaren el desenvolupament d'algun aspecte de la tasca docent ¹. Hi havia un estol de temes possibles de ser tractats.

Els aleshores mestres de Bellreguard, don Evaristo Morant Peiró i la mestra interina, donya M^a de los Ángeles Palau Vilanova van presentar, com tenien l'obligació, les seues memòries tècniques (com se les anomenava) respectives.

Si les oferim com a APÈNDIX del magnífic estudi sobre l'ensenyament a Bellreguard, preparat pel Miquel Escrivà i Joan Antoni Torres és perquè pensem que és interessant de conèixer certes parcel·les d'ensenyament que en disten molt de les pràctiques docents actuals.

D'una banda, en l'escrit de don Evaristo no només es tracten aspectes relacionats amb el quefer escolar estricte, sinó hi narra certs hàbits de la nostra història quotidiana; a més amés —i de passada—, hi deixa entreveure quin era el tarannà de la seua concepció del món.

D'altra banda, en el present estudi s'assenyala el fet que, segons es desprén del cens de 1860, al nostre poble només sabien de lletra 5 dones i açò “va ser perquè els respectius pares d'elles els van ensenyar, i no el resultat de la seua activitat escolar”. No hem d'oblidar, però, que en l'article 5é de la llei Moyano (de 9 de setembre de 1857) es disposava que les xiquetes calia ensenyar-los “labors pròpies del sexe”, “elements de dibuix aplicat a les mateixes labors” i “lleugeres nocions d'higiene domèstica. No gratuïtament, l'expressió “anar a costura”, ha quedat —i així ho recull el diccionari-- com sinònim d'anar a “escola de xiquetes o de pàrvuls”.

¹ Article 11 del Real Decret de 18 de novembre i article 39 de 20 de setembre de 1907.

I en aquest sentit, la memòria de Maria Angles és una peça molt representativa de la pràctica docent femenina.

Provincia de Valencia Partido de Gandia

Escuela elemental de niños de Bellreguart

Dotación anual 825 pesetas.

MEMORIA TÉCNICA CORRESPONDIENTE AL AÑO 1908, escrita por el maestro propietario de dicha escuela.

D. Evaristo Morant Peiró

Tema 12. Costumbres de la localidad que contribuyen á la educación religiosa de los niños, y medios pedagógicos más eficaces de aprovecharlas para esta especie de educación.

Podemos definir la costumbre diciendo que es el conjunto de inclinaciones que forman el carácter distintivo de un pueblo. La costumbre es una segunda naturaleza y se adquiere por medio de la repetición de actos. La costumbre es un influencia inmensa en materia de educación y particularmente en la para religiosa; la infancia es la edad más conveniente para la formación de las costumbres. Las costumbres bien dirigidas forman el carácter de el niño y del hombre y le conducen á su perfección; y mal dirigidas le arrastran á cosas desagradables. Esto nos enseña el gran cuidado, la suma vigilancia que deben tener los padres y maestros en los primeros actos de la niñez á fin de evitar que adquieran ciertas costumbres inconvenientes, procurando por el contrario su buena y conveniente formación.

Si en la distribución del trabajo y en su exposición de la tan docta Comisión técnica, el que suscribe estará altamente satisfecho y reconocido.

Son, por la gracia de Dios, muchas las costumbres santas y practicas religiosas que existen en esta localidad, cuyo distintivo carácter llevan el sello impreso de los mismos, en las cuales se puede educar al niño conforme á una religión santa i cristiana, aprovechando su manera de

ser para arraigar en los corazones de los educandos aquellos principios trascendentales de sana moral y de una religión pura tal como la fundó Jesucristo á fin de conseguir una nueva sociedad de honradez y de sanas costumbres.

Una de las laudables costumbres que existen en este católico pueblo es el asistir el maestro con los niños á la Misa conventual los días de precepto. Nada más grande y elevado que hallarse el maestro al rente de sus discípulos haciendo las veces de padre y pastor del inocente rebaño infantil, dando con ello pruebas inequívocas de las virtudes que le deben adornar de la fé, esperanza y caridad. En esta piadosa costumbre se le presenta al maestro vastísimo campo pera educar religiosamente á sus discípulos. Explíqueseles la obligación que todo fiel cristiano tiene de oír la Misa los días de precepto. Que la Misa representa aquel sacrificio cruento que nuestro buen Jesús consumó en el ara de la cruz, ofreciéndose Él mismo por víctima al Eterno Padre para la salvación del hombre. Del valor inestimable que encierra el sacrificio de la santa Misa. Pónganse en sus manos devocionarios en que contenga doctrina escogida de luz espiritual y oblíguenseles á llevárselos cuando asistan á la iglesia. Su lectura les trazará el camino que han de seguir en la conducta de su vida. Les enseñara á orar que es la vida del alma, así como el alimento es la vida del cuerpo. Este es el medio más eficaz y poderoso para conservar y fomentar el sentimiento religioso. Para conseguir que se arraiguen más y más en el corazón de los niños este sentimiento religioso haciendo que cobren más gusto á la oración, procuren los padres y maestros llevarlos á los ejercicios públicos que hacen los fieles reunidos en la iglesia y explíqueseles el significado de sus fiestas, de sus ceremonias, de sus cantos, etc. y esto impresionará vivamente en su corazón.

El rezo cotidiano del santo Rosario en el hogar doméstico es otra piadosa costumbre en la generalidad de las familias de esta localidad. Es tan tierna y sencilla esta devoción como ingeniosa y santa. De aquí la necesidad de fomentarla en los niños á fin de que progrese su espíritu religiosos. Póngasele al niño en sus manos el santo Rosario y que medite los misterios de la vida de Jesús y su entendimiento se ocupará en la contemplación de aquel hecho i á la vez alabarán al Señor y á su Madre con

las diez Ave Marías, uniendo así la oración mental ala vocal. No se le deje pasar día alguno sin tejer ese conjunto de rosas espirituales, cuyo ramillete ofrezca y consagre con tierna solicitud á la Virgen, nuestra madre; pues Ella, en cambio de eses coronas de rosas nos dará la que nos reserva de gloria para la inmortalidad. Refiéranseles hechos ejemplares que por su devoción hayan optando valores del cielo.

Una de las festividades más salientes que se acostumbra con más entusiasmo en esta localidad, es la 1ª Comunión de los niños. Un júbilo inmenso se observa reinar en este día en los corazones de los que toman parte activa en esta fiesta. Clero, maestros, padres y el pueblo entero con un entusiasmo indescriptible se apresuran á solemnizar el acto felicísimo de la 1ª Comunión. Reunidos los recibientes en las escuelas les dirige la palabra el Maestro hablándoles del trascendental acto, del día feliz y dichoso, de los deseos y propósitos que han de hacer para permanecer siempre en el amor de Dios. Desde las escuelas desfilan con buen orden con dirección al templo. En este todo respira alegría y entusiasmo. El sacerdote, con ornamentos blancos, símbolo de la pureza y candor de las al,as que por 1ª vez van á unirse con la Majestad Divina, les habla al corazón en este acto, con palabras tiernas, fervorosas y de vida eterna que conmueven los corazones del infantil rebaño que pero vez 1^a se acercan á la Mesa Eucarística en busca del Maná celestial que su criador les invita.

Ellos, con los ojos del alma contemplan llenos de asombro y anonadamiento aquel portentoso Misterio y aquellas verdades de vida eterna que el cielo les ofrece. Reciben el Pan del cielo y colocando á su Rey y Señor en el relicario de su corazón le prometen mil deseos y propósitos, renovando las promesas del Bautismo. Este acto tan sentimental hacer exhalar algún suspiro y resbalar alguna lágrima de alegría en lleno auditorio. Acabada la Misa salen en procesión con el niño Jesús y acompañados de sus padres recorren les calles de la población cantando himnos de alabanza á Jesús Sacramentado. Seguidamente se les entrega una hermosa estampa alusiva al acto como recuerdo de la 1ª Comunión. Salen de la iglesia con el semblante alegre á dar un besamanos a los sacerdotes, maestros, parientes y amigos, hasta que venida la tarde se congregan en el templo y ante el altar de la Reina del Cielo, entonan cánticos de alabanza, recitan

poesías y esparciendo pétalos de olorosas flores, despídanse de su Dios como hicieron aquellos santos varones galileos en el monte Olivete el día de la Ascensión, el señalado para esta festividad. De este espectáculo tan hermoso y conmovedor se deduce que no la ciencia de la religión, sino la práctica saludable de ella es la que nos santifica. No se contenten los padres y maestros con enseñar al niño los ceñimientos religiosos que han de tener con Dios, háganselos poner en práctica facilitándoles le modo de hablar con Dios enseñándoles las palabras con que podrán expresarle su amor, su gratitud, su fé. Sean ellos modelo de piedad religiosa, pues esta se graba más con los ejemplos que con las palabras.

La explicación catequística á los niños en la iglesia por los sacerdotes, es otra de las costumbres de este católico pueblo. La enseñanza del Catecismo es tan importante como necesaria; porque contribuye á la educación moral y religiosa. Los padres en el hogar doméstico, los sacerdotes en la parroquia y los maestros en la escuela, no deben descuidar esta excelente enseñanza, dando á conocer los principios que pueden servir de norma á la vida del hombre. L edad más apropiado es la niñez, cuyas almas se hallan blandas como la cera y se imprimen profundamente aquellas verdades que jamás se olvidan. Si el celo fuera verdadero y constante por parle de los factores que intervienen en esta grandiosa obra, seguramente que nuestra nación flotaría cual navecilla en el profundo caos social en yace, entrando en vías de regeneración y de vida. Échese, pues, mano de este soberano y eficaz remedio y el cielo se encargará de abrir otro horizonte de dicha y bienaventuranza.

Otra de las loables costumbres de este religioso pueblo es la confesión anual de los niños. En un día determinado, salen los niños de la escuela con su Maestro y con el mayor orden y recogimiento hacía el Templo á cumplir con el precepto de confesar todo cristiano por lo menos una vez al año. Procure el maestro excitarles á un vivo dolor y arrepentimiento de sus culpas; mas, primero hableles de sus acciones y que si bien Dios ama á sus hijos, los castigará si aquellas son malas. Que Dios está presente en todas partes, todo lo ve, lo oye y lo sabe; que en El vivimos y existimos, que tiene fijos sus ojos sobre nosotros y sobre los movimientos de nuestro corazón para premiarlos si son rectos y castigarlos si son torcidos. Esto

no solo despertará su espíritu religioso, sino que también les hará obrar con mayor rectitud de conciencia.

Otra piadosa costumbre existe en esta localidad y es la de asistir, parientes, amigos y deudos por espacio de nueve días á la casa mortuoria á rezar las tres partes del Rosario en intención del hermano difunto. Uno de los primeros ceñimientos del corazón humano es la comisión para con los difuntos. En el principio del mundo vemos ya á Adán y Eva derramar lágrimas como desahogo natural del corazón, juntos al cadáver de su hijo Abel, acompañadas de fervientes suplicas á las regiones de la inmortalidad con el deseo de socorrerles. Así prosigue la humanidad doliente en los estragos de la muerte. Si tan piadosa es esta costumbre establecida á favor de nuestros prójimos difuntos propaguémosla asistiendo con nuestros hijos á estos actos de piedad. Llevémosles á la iglesia el mes consagrado á las benditas almas del Purgatorio. Allí aprenderán que la caridad no se extingue con la muerte sino que se extiende á ultratumba y á la vez que pagan una deuda á sus mayores, verán en las meditaciones y ejemplos el modo de socorrer á esas almas encarceladas por el reato de la culpa y moverá su corazón para huir del vicio y conseguir la virtud.

El toque de rezo á las Aves Marías y almas, la bendición de la mesa y acción de gracias después de comer son costumbres que prevalecen en esta localidad y que impresionan vivamente en el corazón del niño despertando su sentimiento religioso. Deben aprovechar los padres estas prácticas piadosas, manifestando á sus hijos la dependencia de Dios como el siervo de su señor, invocándole con frecuencia durante el día i viviendo continuamente en el amor de Dios.

Enséñenles, á los niños, tanto los padres como los maestros las oraciones de á bendición de la mesa y acción de gracias, y háganselas poner en práctica á fin de que esa santa costumbre se arraigue y dure toda la vida, pues reconociendo por este acto que todo lo debemos á Dios; confiemos en su Divina Providencia; no nos haga caer la necesidad en la desesperación, y ello será un remedio muy eficaz para no dejar caer la juventud en los horrores del anarquismo.

El acompañar el Viático á los enfermos, el asistir á los entierros y funerales, el descubrirse al pasar por delante de la iglesia, de los

eclesiásticos y demás autoridades son costumbres que existen y que el maestro debe aprovecharse de ellas para arraigar en el corazón del niño el respecto que infunden estos actos y estas persona.

Las prácticas religiosos establecidas en la escuela pueden considerarse también como costumbres. el rezo del Rosario los sábados, las lecturas, cantos, oraciones y explicación del santo Evangelio le servirán al maestro para sacar fruto de inestimable valor, sobre todo en la explicación de las parábolas que nos propone nuestro Divino Jesús, pues ellas incrustan en la mente la verdad más alta y la moral más sublime.

Debemos tener siempre presente que el ejemplo es el precepto en acción. Es uno de los argumentos más elocuentes que pueden presentarse á la vida del niño. Démoslo y consumiremos la obra.

Bellreguart, 7 de agosto de 1908.

Evaristo Morant

Calificación obtenida: aprobada.

Triburcio Alonso

Provincia de Valencia Pueblo de Bellreguart

Escuela pública elemental de niñas

Dotación anual 825 pesetas

MEMORIA TÉCNICA CORRESPONDIENTE AL AÑO 1908

escrita por la maestra interina de dicha escuela D. M^a de los Angeles Palau Vilanova.

Tema núm. 21: indicación de las labores femeninas á que la autora de la memoria da preferencia en la escuela en que presta sus servicios, y motivos de esta presencia.

Mucho se ha hablado de la enseñanza de las labores; se ha discutido á cuáles debía darse preferencia; se han escrito revistas destinadas á presentar modelos de diferentes labores; pero de algún tiempo á esta parte, se nota una reacción que consiste en el convencimiento que adquieren todas las personas sensatas de que el principal objeto de esta enseñanza es poner á las educandas en disposición coser su ropa y la de su familia, cosa preferible á llenar la casa de bagatelas que, si no de

estorbo, sirven únicamente de mero adorno.

Muchas y variadas son las labores que la autora de la Memoria enseña en la escuela en que presta servicios; pero las que por su importancia merecen preferencia, se las ha dividido en dos grupos, 1º, labores útiles y 2º labores agradables y de adorno.

Las labores útiles son aquellas que por su importancia no debe desconocer ninguna mujer de nuestra sociedad y son: el punto de media, la costura y los remiendos.

Punto de media. Se hace con lana, algodón, hilo ó seda por medio de agujas largas de acero ó marfil, según sea el destino que se dé al trabajo. Empiezan las niñas por hacer fajas de diferentes anchuras y pasan después á la calceta ó media. Esta ofrece poca dificultad hasta el talón, donde el trabajo se divide en dos partes, siendo la operación más difícil redondear el mismo. Con este punto se laboran medias y calcetines, fajas, camisas interiores, guantes y otros objetos.

El remiendo de la media es de la mayor importancia y se les enseña á las niñas de cuatro diversos modos: 1º Echar(sic) suelas nuevas. 2ª Guarnecer el talón 3ª Remallar 4ª Cortar el pie cuando está muy estropeado.

Enseguida se les enseña á las niñas el punto de crochet; con este punto no pueden las niñas de 7 á 8 años ejecutar trabajos muy finos por la facilidad de clavarse la aguja ó ganchillo; aprenden tan sólo á trabajar con algodón grueso, haciendo refajos ó cuadros para cobertor, que aprendidos podrán continuarlos en su casa.

Costura. Se les enseña á las niñas de dos modos; la costura de la ropa blanca y la costura de los vestidos. En ella se emplean los varios puntos siguientes, pespunte, bastilla, sobrecargar, dobladillo, punto por encima, punto de vendas, ojales, festón y marcar.

Todos estos puntos los aprenden las niñas en un trozo de tela, sin más objeto que el de perfeccionar-se en esta especie de trabajo antes de emprender una pieza útil.

Pespunte. Es un punto sólido y hermoso á la vez, que exige mucho cuidado pera que los puntos salgan iguales. Después de hecho un punto se vuelve atrás, introduciendo la aguja por donde había salido y ganando al volver á salir dos hilos más: se continua volviendo á tras cada punto y

se cubre cada vez el punto hecho antes. Se hace uso de esta labor en los cuellos, puños y pecheras de las camisas, en general en todas las partes visibles de las piezas, y muchas veces no tiene más objeto que hermosear un trabajo.

Bastilla. Es la bastilla el punto sencillo que se hace tomando cierto número de hilos cada vez de las tres ó más que la aguja entra y sale de la tela. Se usa la bastilla en las costuras que se han de sobrecargar y otros varios casos. Si las puntadas son largas y tienen por objeto sujetar las dos partes de una pieza para coserla mejor, quitando el hilo después de concluida, se llama hilván.

Punto por encima. Es un punto muy empleado en la costura, y se hace juntando é igualando las dos piezas de tela que se quiere unir, los que se cosen por sus bordes con punto unido é igual, tomando poca tela. Se aplica para unir las mangas de las camisas y mangas de las mujeres; y en general, para ensanchar las telas cuando es necesario.

Dobladillo. Para hacer este punto se dobla un poco la tela y se aplanaron la uña del pulgar; vuelve después á doblarse, dando el nuevo doblez al ancho que se quiere que tenga el dobladillo, entonces se cose con un punto de lado que coge las dos partes, es decir, el dobladillo y la restante tela, tomando los hilos de modo que quede igual. No se permite á las niñas que rayen la tela con la aguja para hacer la labor derecha, porque se hecha (sic) á perder antes de tiempo. A las principiantas se les hilvanan los dobladillos antes de coserlos para evitar que tomen más tela de una parte que de otra, y salga desigual el trabajo. Se hace uso de este punto en los extremos de todas las piezas.

Sobrecargar. Es una especie de dobladillo que se toma y hace después de haber unido dos telas por medio de una bastilla ó pespunte; pero dejando una de las piezas algo más salida que la otra, para facilitar el sobrecargo. Se emplea en camisas, enaguas y por punto general en todas las piezas que no tienen orilla.

Punto de sábana. Llamase así el punto con que se cosen los dos pedazos de tela que compone la sábana, manteles y otras piezas. Se apuntan primero los dos pedazos de tela de palmo á palmo, y después se cosen alternando los puntos entre los dos. Esta costura ha de ser muy

unida; pues han de mediar solamente uno ó dos hilos de un punto á otro.

Punto de venda. Es una bastilla inclinada entre dos hilos que se sacan de antemano para que sea igual. Después de hecho el punto se deshila la tela hasta el primero.

Ojales. El punto de los ojales es fácil y con solo verlo una vez se comprende su mecanismo. Debe ser igual, regular y al mismo tiempo, apretado ó tupido.

Marcar. El punto de marcar ó de dechado forma una cruz entre cuatro hilos entrelazados; pero en sentido opuesto á ellos. Después de hecho un punto se forma el segundo tomando dos hilos á lo largo sobre otros dos á lo ancho y á la izquierda, siguiendo con los demás puntos de una manera igual. Actualmente se encuentran cañamazos preparados con dibujos y pinturas, cuyo trabajo consiste en cubrir el dibujo según está indicado.

Remiendo. Con el tiempo todo se gasta y las diferentes telas de que nos servimos no solo se usan y gastan, sino que también se rasgan por causa accidentales. Si se descuida un pequeño agujero, no tarda en hacerse mayor, y más tarde es á veces imposible remediarlo. Síguese de aquí la importancia de enseñar á las niñas á remendar las ropas para acudir al mal desde su principio. Los remiendos comprenden los zurcidos y las piezas.

Zurcido. Su objeto es reunir las dos partes de una tela cualquiera separadas violentamente por un clavo, una cada ú otra causa. Para esto se unen ó juntan las dos partes y se pasan hileras de bastilla con una aguja larga, dispuestas de modo que la mitad de los puntos aparezca encima de la tela y la otra mitad debajo: la hilera que sigue se dispone al contrario, es decir, los puntos que en la primera hilera aparecen arriba, en esta quedan debajo; y los que en aquella se hallan debajo, en la segunda se manifiestan arriba. Esta es la clase más común de zurcido, y como se enseña á las niñas.

Remiendo de piezas. Estos remiendos se hacen en las telas que presentan agujeros más ó menos redondos, producidos por haberse gastado ó quemado una parte de ellas. Para remendar por este medio las telas blancas y de un solo color, se cuadra, en cuando pueda ser, el agujero, se corta un pedazo de tela un poco mayor y se cose al pespunte

y por detrás los lados del mismo con los de la pieza que se pone. Si la tela es blanca y delgada se sobrecargan después les costuras por la parte del revés. Todo el mérito de esta clases de remiendos está en alcanzar que las niñas saquen bien los ángulos de las piezas.

Como complemento de las labores útiles, se enseña á las niñas el corte. Esta enseñanza en las escuelas de niñas se halla muy descuidada. En esta escuela las niñas cortan é hilvanan toda clase de piezas, primeramente en papel. Después se entra en la confección de piezas enteras, dejando que la niñas las corten, hilvanen y cosan bajo la inspección de la que suscribe.

Entre las diferentes piezas, ocupa el primer lugar las camisas, enaguas, pantalones de señoras, almohadas, calzoncillos, chambras, sábanas y otras prendas de vestir.

También se da á conocer á las niñas la cantidad de tela que se necesita para cada una de las piezas indicadas.

Labores agradables y de adorno. Comprende aquellos trabajos, que además de distraer, proporcionan el medio de procurar recursos ó ganar la subsistencia. Las que se da preferencia son: las labores en blanco y sedas de colores, los encajes, blondas y la malla.

Bordados. Los bordados son trabajos de aguja más ó menos primorosos y vistosos con se adornan algunas prendas de vestir y otros usos, ó se representan dibujos y pinturas.

Bordado al realce. Es el bordado que sobresale en la superficie de la tela. Se empieza por echar una basta siguiendo todas las sinuosidades del dibujo, se llena después el fondo con puntos largos, y por último cúbrese estos con puntos muy unidos y al través, sujetándose estrictamente al dibujo. Este bordado se combina con el á la inglesa, y es entonces de mayor efecto.

Encajes y blondas. Los encajes son tejidos claros de hilo adornado con dibujos, y si en lugar de hilo se hace con seda, se llaman blondas.

Malla. Es un tejido claro con el que se hacen objetos de utilidad y gusto, como bolsas, franjas, costuras, matillas y otras cosas.

Quedan indicadas las labores que la que suscribe da preferencia en la escuela que presta servicios por los motivos siguientes. La calceta ó media, aunque sea ocupación monótona y pesada, al paso que las medias de telar

son muy baratas; en cambio, con un poco de algodón, que también cuesta pocos céntimos, la mujer hacendosa, á ratos perdidos hace un par de medias que le duren infinitamente más que las de telar, y son susceptibles de remiendos y compostura que prolongan todavía su duración. Además, esta labor puede hacerse con poca luz, sin fijar la atención en ella, y es el recurso de aquellas ancianas que aborrecen la ociosidad y cuya falta de vista les impide ocuparse en otras labores.

Toda niña al salir de la escuela debe saber por lo menos, cortar, coser y ejecutar sencillos bordados porque si es pobre puede servirle este conocimiento para ganar su subsistencia; si pertenece á la clase media, para satisfacer sus necesidades en este punto; y si á una familia acomodada, para distraerse y evitar la ociosidad y el tedio consiguiente; y después, cuando las jóvenes educandas lleguen á ser dueñas de sus casas, pueden ahorrar jornales de costura, cosiendo la ropa, especialmente la blanca y que cuando esta empiece á deteriorarse, puedan hacerla durar mucho tiempo zurciéndola y remendándola con aseo y pulcritud.

Así es como de paso se enseña á las niñas á ser económicas, industriosas, limpias y corteses, y se las prepara, por fin, para ser buenas madres de familia, hábiles amas de gobierno, mujeres ejemplares ó que sepan ganarse horradamente la vida con el trabajo de sus manos. Con esta obra magna de la educación del sexo femenino se pondrá una valla infranqueable al vicio y á la holganza ó desocupación, madre de todos los crímenes.

Bellreguart, 25 de agosto 1908

La Maestra

Mª de los Angeles Palau

Ilmo. Sr. Director del Instituto. Presidente de la Comisión técnica. Valencia

